

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

ZOFIJA ABUCEVIČ
(TEISĖS IR VALDYMO STUDIJŲ PROGRAMA)

TURTO REALIZAVIMO VYKDYMO PROCESE PROBLEMOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Asist. I. Montvydienė

Konsultantas –
Doc. V. Višinskis

Vilnius 2005

TURINYS

Ivadas	3
1. Turto realizavimo vykdymo procese – teoriniai aspektai ir jų taikymo praktikoje keliamos problemos	6
1.1. Vykdyto proceso pagrindiniai aspektai ir turto realizavimo samprata	6
1.2. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo formuluojama praktika turto realizavimo kausimais	13
1.3. Naujoji Sprendimų vykdymo instrukcija ir kai kurios galimos jos įgyvendinimo problemos	18
2. Turto areštas - reikšminga vykdymo proceso stadija	21
2.1. Turto arešto priežastinis ryšys su turto realizavimo institutu	21
2.2. Turto arešto kaip laikinosios apsaugos priemonės atribojimas nuo turto arešto turto realizavimo procese	24
2.3. Problemos, kylančios skolininkui norint išsikviesti turto vertinimo ekspertą	26
3. Turto realizavimo būdų charakteristika	29
3.1. Varžytinės – dominuojantis turto realizavimo būdas. Pardavimo iš varžytinių problemos	29
3.2. Kiti turto realizavimo būdai	37
3.2.1. Vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkų vaidmuo vykdant turto realizavimą	37
3.2.2. Turto realizavimo per prekybos įmonės teisinio reglamentavimo trūkumai	40
3.2.3. Valstybinės mokesčių inspekcijos įstaigos, atskiras turto realizavimo būdas	42
Išvados, pasiūlymai	44
Santrauka	46
Summary	47
Literatūros sąrašas	48
Priedas Nr. 1	53

IVADAS

Europos Sąjungos dokumentuose deklaruojamas humanistinis požiūris į žmogų. Turto realizavimas yra ne tik procesas, už jo stovi suinteresuoti žmonės: skolininkas, išieškotojas, antstolis, tretysis asmuo. Jų poreikiai siekiai ir viltys siejami su turto realizavimu kardinaliai skiriasi. Kurį iš šių asmenų šiandieninė teisėtvara iškelia į pirmą vietą ir kurio žmogiškieji poreikiai ginami ir tenkinami Lietuvos Respublikos įstatymuose.

Ar tai bus problemų išvargintas ir norintis gauti maksimalią likutinę turto vertę skolininkas? Ar pinigų belaukiantis ir pagrįstai turto realizavimo procesą skatinantis išieškotojas? Ar siekiantis greitai ir efektyviai įvykdyti savo pareigas ir padengti vykdymo proceso išlaidas antstolis?

Šiame darbe bus bandoma pažvelgti į turto realizavimą vykdymo procese reglamentuojančias įstatymo normas, išskirti kylančias problemas per humanistinę prizmę. Ypatingas dėmesys bus skiriamas procese dalyvaujančių šalių poreikių tenkinimui.

Temos problematiškumą galima įžvelgti ir politinės valdymo formos pasikeitimo ir ilgą laiką galiojančiuose įstatymuose. Europos Sąjungos dokumentuose teisėkūrai iškeliama naują užduotį verčianti permąstyti vykdymo proceso normas reglamentuojančias turto realizavimo normas taip, kad visų jame dalyvaujančių šalių interesai būtų maksimaliai patenkinti. .

Turto realizavimo vykdymo procesas bei jį įtakojančių veiksnių svarba tiek vienos bylos, tiek visos šalies mastu, bei faktas, jog teisinėje literatūroje lietuvių kalba ši tema mažai nagrinėjama, ir paskatino pasirinkti tokią magistro darbo temą.

Magistro **darbo tikslas** – išanalizuoti turto realizavimo vykdymo proceso esmę, eigą ir kylančias problemas taip, kad būtų maksimaliai patenkinti suinteresuotų šalių poreikiai, bei pateikti galimus problemų sprendimo pasiūlymus.

Darbo dalykas – Lietuvos Respublikos teisės aktų ir Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo ir Lietuvos Respublikos Vyriausiojo Administracinio Teismų nutarčių ir nutarimų bei problemų kylančių antstolių darbe analizavimas. Taip pat teisininkų mokslinių darbų apie vykdymo procesą, apžvalga.

Turto realizavimo vykdymo procese institutas yra veikiamas nuolatinės teisės aktų kaitos. Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis teismas šiuo klausimu nagrinėja labai daug bylų, todėl, galima suformuluoti **hipotezę**, kad problemos kyla dėl nepakankamo, ar netinkamo teisinio reglamentavimo. Darbe keliama **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti teisės teorijos literatūrą ir teisės norminius aktus, siekiant išsiaiškinti ir apibrėžti turto realizavimo vykdymo procese sampratą ir esmę.
2. Išanalizuoti Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo teismo nutartis, bei nustatyti turto realizavimo vykdymo procese kylančias problemas.
3. Išstudijuoti teisės aktus, reglamentuojančius turto realizavimo vykdymo procese būdus ir jų pasirinkimo galimybę, bei nustatyti jų taikymo praktines problemas.
4. Remiantis galiojančiais teisės aktais, bei apklausos metu gautais duomenimis išsiaiškinti, kodėl retai yra taikomas turto realizavimas per vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkus, per prekybos įmonės ir per valstybinės mokesčių inspekcijos įstaigas.

Magistro darbe dėmesys koncentruojamas ties turto realizavimo būdų įvairove, bei jų taikymo praktikoje problemomis. Buvo atlikta apklausa Trakų ir Kaišiadorių apylinkės teismų teritorijoje aptarnaujančius antstolius, kuri parodė kad tarp turto realizavimo būdų dominuoja varžytinės, o per 2005 m. nebuvo nei vieno turto realizavimo per prekybos įmones, ar per vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkus. Magistro darbe nagrinėjami ir palyginami Lietuvos ir Lenkijos duomenys.

Magistro darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje trumpai nagrinėjami teoriniai temos aspektai, bei naujos Sprendimų vykdymo instrukcijos galiojimo teisėtumas. Išskiriamos pagrindinės Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo praktikoje sutinkamos problemos. Antrojoje dalyje nagrinėjamas turto arešto kaip laikinosios apsaugos priemonės atribojimo nuo turto arešto turto realizavimo vykdymo procese problematiškumas. Dėmesys koncentruojamas ties problemomis, kylančiomis turto įvertinimo ir arešto stadijose. Trečioje dalyje apibūdinami turto realizavimo vykdymo procese būdai ir praktinės jų taikymo problemos. Taip pat šioje dalyje apžvelgiamos tolimesnės šių būdų teisinio reglamentavimo kaitos galimybės. Magistro darbo pabaigoje pateikiamos išvados, reziumė anglų kalba bei literatūros sąrašas.

Rašydama magistro darbą dažniausiai naudojausi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Civilinio Proceso Kodeksu, Antstolių įstatymu, Sprendimų vykdymų instrukciją ir kitais teisiniais aktais, esančiais Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazėje, taip pat Virgilijaus Valančiaus, Viginto Višinskio Vytenio Stungurio, Aušros Lepeškaitės, Artūro Bložės rašytais straipsniais, interneto puslapiuose esančia informacija bei kitais literatūros sąrašė nurodytais šaltiniais. Nagrinėjamas problemas atskleisti padėjo praktinės antstolių konsultacijos.

Aukščiau minėtų autorių straipsniuose dažniausiai buvo nagrinėjamos turto arešto ir varžytinių problemos. Kiti turto realizavimo būdai ir procedūros buvo tik paminimi. Dėl nuolat besikeičiančių įstatymų, daugelis šia tema rašytų straipsnių, jau neturi praktinio pritaikymo, kadangi pasikeitus CPK jie prarado savo aktualumą. Naujausias CPK galioja tik 3 metus, LAT praktikoje jau atsirado pirmosios juo besiremiančios bylos, todėl galima daryti pirmąsias analizes ir išvadas. Doktrinoje iki šiol nenagrinėtos turto realizavimo per vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkus, per prekybos įmonės ir per valstybinės mokesčių inspekcijos įstaigas. Būtent šių būdų taikymo problemoms yra skirtas 3.2 darbo skirsnis.

Darbe taikyti istorinis lyginamasis, dokumentų analizės, sisteminis, apklausos, mokslinio tyrimo ir kt. metodai.

1. TURTO REALIZAVIMO VYKDYMO PROCESĖ – TEORINIAI ASPEKTAI IR JŲ TAIKYMO PRAKTIKOJE KELIAMOS PROBLEMOS

1. 1. VYKDYMO PROCESO PAGRINDINIAI ASPEKTAI IR TURTO REALIZAVIMO SAMPRATA

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė į teisminę gynybą apima ne tik civilinės bylos iškėlimą teisme, operatyvų ginčo išsprendimą, bet ir priimto sprendimo įgyvendinimą. Teisinis sprendimų dėl priteisimo efektas pasiekiamas tik tada, kai skolininkas atlieka veiksmus, kuriuos atlikti jį įpareigojo teismas. Viena teisinio sprendimų įgyvendinimo formų yra priverstinis teismo sprendimų vykdymas.¹ Vykdamas teismo bei kitų institucijų sprendimus, privalu griežtai laikytis įstatymo nustatytos priverstinės teismo sprendimų vykdymo tvarkos, kad nebūtų pažeidžiamos išieškotojo, skolininko bei trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai. Dėl nurodytų aplinkybių teismas, nagrinėdamas skundus dėl teismo antstolio veiksmų teisėtumą bei įvertinti kiekvieną nustatytą teisės normų pažeidimą, padarytą vykdymo procese.²

Teismo sprendimas yra ir turi būti skirtas asmeniniams interesams tenkinti. Todėl teismo sprendimo tikslas turi būti ne tik valstybės vardu deklaruoti pažeistas asmens teises, bet ir užtikrinti, kad teismo sprendimu nustatytos pareigos būtų privalomai vykdomos. Esančios teismo sprendimų vykdymo sistemos problemos nėra vien teisinės ir negali būti išspręstos vien tik teisinėmis priemonėmis. Jos susiję tiek su esama politine, tiek su ekonomine padėtimi mūsų šalyje.

Teisėjas, priėmęs ieškinį, kuriuo ieškovas reiškia savo materialinius teisinius reikalavimus atsakovui, turi atsižvelgti į realias galimybes ateityje realizuoti teismo sprendimu nustatytus privalomus paliepiamus. Šiam tikslui įstatymų leidėjas yra priėmęs teisės normas, kurios reglamentuoja garantijas, užtikrinančias būsimo ateityje teismo sprendimo įvykdymą. Tai yra laikinosios apsaugo priemonės.

Svarbu suvokti, kad nagrinėjant bylas priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą nėra vieninteliu tikslu, ne mažiau svarbu yra įgyvendinti rezoliucinėje teismo sprendimo dalyje suformuluotą įpareigojimą. Pažeistojo subjektinės teisės atkuriamos tik tada, kai atsakovas ieškovo naudai atlieka teismo sprendime nurodytus veiksmus: perduoda priteistą turtą, atlygina žalą, grąžina pinigus ir t.t. Tad

¹ Apruobota Lietuvos Auščiausio Teismo Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 17 teismų praktikos, nagrinėjant skundus dėl teismo antstolių veiksmų, atliktų vykdamas turto varžytynės, taip pat nagrinėjant civilines bylas dėl turto pardavimo iš (be) varžytynių aktų arba turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais, apibendrinimo apžvalga // Teismų praktika, 1999 Nr. IV

² LAT nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-1379/2002m.

galime daryti išvadą, kad civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu ar kasacinės bylos išnagrinėjimu. Dažnai teismo pagalbos reikia net ir įsiteisėjus teismo sprendimui. Jeigu atsakovas savanoriškai nevykdo priimto teismo sprendimo, pradedamos taikyti priverstinio teismo sprendimų vykdymo priemonės.

Dėl teisinės vykdymo proceso prigimties vyrauja dvi priešingos nuomonės. Pirmoji nuomonė, kad vykdymo procesas yra sudedamoji civilinio proceso dalis ir reiškia proceso civilinėje byloje tęsinį. Šios nuomonės šalininkai, vykdymo procesą laiko savarankiška civilinio proceso stadija, mano jį turint būti reguliuojamą Civilinio proceso kodekso normų ir apibūdina kaip paskutinę bylos, iškeltos pagal suinteresuoto asmens pareiškimą, stadiją, kai ieškovas pradeda valdyti jam teismo sprendimu priteistą turtą ar kitokį daiktą. Ir išties daugelyje šalių vykdymo procesą reguliuoja Civilinio proceso kodekso normos. Atskiri skyriai ar knygos yra skirti vykdymo proceso reglamentavimui, kaip antai Italijoje, Vokietijoje (šios šalies vykdymo proceso ypatumai bus nagrinėjami atskiroje darbo dalyje), Prancūzijoje ir kitose šalyse. Tačiau yra šalių, kurių Civilinio proceso kodeksuose nėra normų, reguliuojančių teismo sprendimų vykdymą, tai Skandinavijos šalyse: Švedijoje, Suomijoje, Norvegijoje; JAV priverstinio teismo sprendimų vykdymą reguliuoja atskiri įstatymai, o ne Civilinio proceso kodeksai. Būtent tai ir lemia antrąją nuomonę, kad vykdymo procesas nėra tos pačios bylos tęsinys, o visiškai atskiras, savarankiškas procesas, kurį reguliuoja savarankiška teisės šaka- vykdymo teisė.

Priverstinis teismo sprendimų vykdymas yra viena teismo sprendimų įgyvendinimo forma. Įgyvendinimo sąvoka yra platesnė nei vykdymo sąvoka. Įgyvendinami visi teismo sprendimai, nes visi teismo sprendimai daro tam tikrą įtaką teisiniams šalių santykiams. O vykdomi ne visi teismo sprendimai.

Pavyzdžiui atsakovui, neatliekančiam įpareigojimų, tenka taikyti prievartą. Tad sprendimai, vykdomi panaudojant priverstinio vykdymo priemones, vadinami vykdytinais. Vykdymo veiksmų atlikimo pagrindas yra Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹ (toliau -CPK) nustatyta tvarka pateiktas vykdyti vykdomasis dokumentas.³

Vykdytini ne tik teismo sprendimai. Daugelyje šalių nurodyta, jog ir kitų institucijų sprendimai, pavyzdžiui, arbitražo sprendimai, notarų dokumentai, kai kurių administracinių institucijų sprendimai, vykdomi teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka. Antai Lietuvoje vykdytinų dokumentų sąrašas gana išsamus ir konkretus. Pagal CPK 584 straipsnį vykdytini:

- 1) teismo ir arbitražo sprendimai, nutartys, nutarimai ir įsakymai civilinėse bylose, taip pat bylose dėl administracinių teisimų santykių;

³ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (toliau CPK)// Valstybės žinios. 2002, Nr.36-1340, 586 str

- 2) teismo nuosprendžiai, nutartys ir nutarimai baudžiamosiose bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais;
- 3) teismo nutarimai administracinėse bylose tiek kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais;
- 4) teismo patvirtintos taikos sutartys;
- 5) užsienio teismų ir arbitražų sprendimai- tarptautinių sutarčių ir įstatymų nustatytais atvejais;
- 6) institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių teisės pažeidimų bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais;
- 7) kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kai tarptautinėmis sutartimis ir įstatymais nustatytas jų vykdymas civilinio proceso tvarka.

Vykdomasis raštas yra pagrindinė vykdomųjų dokumentų rūšis. Vykdomieji raštai išduodami remiantis teismų sprendimais, nuosprendžiais, nutartimis, nutarimais, teismo patvirtintomis taikos sutartimis, arbitražų sprendimais, užsienio teismų sprendimais.

Išdavus vykdomąjį raštą, teismo funkcija vykdant sprendimą iš tikrųjų pasireiškia kaip vykdymo teisėtumo kontrolė. Konkrečius vykdymo veiksmus atlieka specialios kompetencijos valstybės įgalioti asmenys - antstoliai. Vykdomąjį raštą ar teismo įsakymą antstoliui vykdyti gali pateikti išieškotojas ar jo atstovas.⁴ Antstolis, gavęs vykdyti vykdomąjį dokumentą, per tris dienas, o skubaus vykdymo atvejais – nedelsdamas, patikrina, ar nėra akivaizdžių kliūčių vykdomajam dokumentui priimti ir vykdymo veiksmams pradėti. Jeigu yra kliūčių vykdomąjį dokumentą priimti vykdyti, antstolis savo patvarkymu atsisako priimti jį vykdyti ir grąžina jį pateikusiam asmeniui, nurodydamas grąžinimo priežastis.⁵

Jeigu antstolis priima vykdyti dokumentą svarbu paminėti, kad keičiasi šalių procesinė padėtis, vykdant sprendimą. Buvęs ieškovas tampa išieškotoju, o buvęs atsakovas - skolininku. Abi šalys įgyja naujų procesinių teisių ir pareigų. Labai svarbu, kad būtų išsaugota priešingų šalių interesų pusiausvyra bei, kad abi šalys žinotų savo teises ir pareigas.

Skolininkui, be abejonės būtų daug naudingiau įvykdyti sprendimą geruoju, nes Sprendimų vykdymo instrukcija⁶ numato dideles sprendimų vykdymo išlaidas, turėsiančias būti išieškotais iš skolininko, jeigu sprendimas bus vykdomas priverstinai.

⁴ CPK // ten pat, 650 str.

⁵ CPK // ten pat, 651 str.

⁶ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-352, 2005 m. spalio 27 d. "Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo"// <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=265010&Condition2=>

Labai svarbu, kad CPK yra nurodyta išieškojimo iš skolininko fizinio ir juridinio asmens turto eilė⁷, bei iš kurio negalima išieškoti.⁸ Tai palengvina antstolio darbą ir neleidžia piktnaudžiauti padėtimi. Tačiau sąrašas nėra labai detalus ir jai nesivadovauti sąžiningumo principu, galima pažeisti skolininko interesus. Neretai pasitaiko, kad skolininkas turi kelis objektus, priklausančius tai pačiai išieškojimo iš turto eilei. Šiuo atveju labiau yra ginamos išieškotojo teisės, nes jis iki priverstinio vykdymo pradžios gali nurodyti antstoliui, kokį turtą areštuoti. Šioje situacijoje reikėtų atsižvelgti ar skolininkui priklausantis turtas nėra bendroji jungtinė nuosavybė, nes skirtingai nei bendrojoje dalinėje nuosavybėje joje nėra skolininko dalies konkretaus apibrėžtumo. 2000 m. gruodžio 15 d. LAT konsultacijoje teismams yra pabrėžiama, kad nustatinėdamas skolininko dalį bendrojoje jungtinėje nuosavybėje, teismas turi nustatyti, kokia konkrečiai nuosavybės dalis (ideali) ir koks turtas (realioji dalis) skolininkui priklauso. Skolininko dalis bendrojoje jungtinėje nuosavybėje nustatoma tokiu būdu, kad nebūtų pažeisti tiek išieškotojo, skolininko, tiek kito asmens, kuris neturi pareigos atsakyti, interesai, jeigu toks dalies nustatymas galimas atsižvelgiant į sutuoktinių visą turimą turtą.⁹

Gyventojų nuomonės tyrimas parodė, jog 9 proc. Lietuvos gyventojų yra buvę skolininkais ir asmeniškai buvo susidūrę su antstolių veikla, 25 proc. Lietuvos gyventojų arba jų artimieji buvo susidūrę su antstolių veikla.¹⁰

Pasak, Lietuvos antstolių rūmų valdytojos Astos Karužienės, antstolių darbo tikslas yra įvykdyti teismų ir kitų kompetentingų institucijų sprendimus. Tik šių sprendimų pagrindu antstoliai išieško skolas ir skolininkams priklausančių piniginių lėšų, areštuoja ar konfiskuoja jų turtą. Iš tikrųjų į antstolį kreipiamasi tik tada, kai skolininkas pats geruoju nesumoka priteistos sumos, neatlygina žalos, nemoka baudų, neišlaiko savo vaikų.

Privati antstolių veikla Lietuvoje įteisinta nuo 2003 metų pradžios. Šiuo metu Lietuvoje veikia 124 antstoliai. Valstybė, reformavusi antstolių sistemą, sutaupė apie 8.7 mln. litų per metus, kuriuos skirdavo valstybinių teismo antstolių kontorų darbuotojų atlyginimams išmokėti.

Lietuvos patirtimi naudojasi Estija, tobulindama privačių antstolių sistemą savo šalyje. 2005 m. gruodžio mėn. Vilniuje viešėjusios Estijos teisingumo ministerijos delegacijos vadovas Viljaras Pytas (Viljar Peep) susitikime su Lietuvos antstolių rūmų atstovais pripažino, jog sprendimų vykdymo procesas

⁷ CPK // ten pat, 664, 665 str.

⁸ CPK // ten pat, 668 str.

⁹ LAT konsultacijos teismams // <http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=26243>, prisijungimo laikas: 2005 m. birželis

¹⁰ Beveik dešimtadalis Lietuvos gyventojų yra buvę skolininkais// www.aruodas.lt/post_print.php?id=574, prisijungimo laikas: 2005 m. birželis

Lietuvoje šiandien gerokai pažangesnis, nors antstolių institucija iš valstybinės į privačią Estijoje pertvarkyta dvejis metais anksčiau.¹¹

Išieškotojas gali laisvai pasirinkti teismo antstolį, kuris jam turės išieškoti priteistą sumą. Išieškotojo pinigai už teismo sprendimo vykdymą bus pagrindinis antstolio pajamų šaltinis. Kyla pavojus, kad teismo antstolis faktiškai gali tapti išieškotojo atstovu vykdymo procese. Todėl labai svarbu griežtai proceso metu suregulmentuoti išieškotojo ir teismo antstolio procesinius santykius ir numatyti skolininko teisių garantijas. Civilinio proceso kodekse gana aiškiai apibrėžtos išieškotojo ir skolininko teisės bei pareigos, taip pat numatyta teisė apskusti antstolio veiksmus, reikšti prašymus ir nušalinimus. Antstolis gali būti nušalintas esant nurodytiems pagrindams, kurie yra tokie patys kaip ir teisėjams. Antstolį gali nušalinti skolininkas ir išieškotojas. Antstolio nušalinimas pareiškiamas raštu.

Išieškojimas iš fizinių asmenų sudaro didžiausią vykdomųjų bylų dalį. Bet šios kategorijos bylų vykdymo problemos yra sietinos su trumpais antstolio veiksmų apskundimo terminais.

Viena iš pagrindinių spęstinių praktinių problemų - išieškotojo ir skolininko teisių pusiausvyra vykdymo procese. Vakarų valstybių teisėje laipsniškai buvo atsisakyta visiško skolininko turto paėmimo. Taip buvo nuspręsta todėl, kad žmonės, gaunantys darbo užmokestį, sudaro gyventojų (kartu ir skolininkų) daugumą. Dėl tos priežasties buvo apribotas ir išieškojimas iš skolininko darbo užmokesčio dydis. Išsaugoti patikimą skolininką suinteresuotas ir pats išieškotojas.

Kita vertus, reikėtų pažymėti, kad skolininko pasaulio mastas įstatymų leidyboje priklauso nuo bendros ekonominės padėties valstybėje. Pavyzdžiui, Vokietijoje skolininkų teisių apsaugos sistemos atsiradimas siejamas su pasauline 1930 metų ekonomine krize. Jeigu leistų mūsų valstybės ištekliai, gal būtų galima iš išdo lėšų mokėti alimentus už jų nemokančius tėvus, atlyginti nusikaltėlių padarytą žalą, suteikti dirbančiam skolininkui paskolą skolai grąžinti ir nereikėtų parduoti jo būsto, iškeldinti jo vaikų į gatvę arba į vos higieninius reikalavimus atitinkančias patalpas.

Su skolininko teisių apsaugos problema susijęs vykdymo ekonomiškumo principas. Vykdymo procese turi būti siekiama įvykdyti sprendimą kuo ekonomiškiau, kad būtų išvengta ekonominės vertės praradimo, kad būtų užkirstas kelias nebūtinėms skolininko nuostoliams ir išieškotojui gautas kuo didesnis ieškinio patenkinimas. Tačiau, jeigu norime, kad vykdymo procesas būtų sėkmingas, jis taip pat turėtų vykti sparčiai. Todėl jis ne visada gali vykti ekonomiškai.

Viena svarbiausių vykdymo proceso stadijų yra skolininko turto realizavimas. Šiame etape vienas svarbiausių veiksmų yra tinkamo realizuojamo turto pirkėjo suradimas, kad būtų maksimaliai patenkinti visų šalių interesai. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti varžytinių paskelbimui. Šiuo klausimu

¹¹ Lietuvos antstolių rūmai, Tarptautinio forumo dalyviai bus informuoti apie antstolių veiklos problemas Lietuvoje // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=765>, prisijungimo laikas 2005 m. gruodis

domėtasi jau Tarpukario Lietuvoje. Analizuojant senuosius dokumentus, pastebime keleta įdomių faktų. Pirmiausia, kad tai buvo iš anksto vidaus reikalų ministro nustatytos dienos, ne mažiau kaip keturis kartus per metus. Suinteresuoti asmenys galėjo iš anksto ruošti varžytinėms, sekti nagrinėjamas bylas, domėtis realizuojamu turtu ir juose dalyvauti.¹²

Ar tai nebuvo progresyvu, ir ar tokių būdu nebuvo praplėstas potencialių pirkėjų ratas? Dabar tokių keturių visuotinai žinomų varžytinių dienų nėra. CPK nuostatuose paskelbimo apie varžytines terminas nėra siejamas su turto verte. Pagal šiuo metu galiojančius terminus nuo varžytinių paskelbimo iki jų pradžios turi praeiti ne mažiau kaip vienas mėnuo, jei tai nekilnojamas ar kitas įstatymu nustatyta tvarka registruotas turtas, arba turtas, kurio vieneto vertė viršija 100 000 litų. Kitam turtui yra sutrumpintas paskelbimo apie jo pardavimą iš varžytinių terminas – dvidešimt dienų.

Turto realizavimas tai svarbus vykdymo proceso etapas, kurio metu įgyvendinamos priverstinio poveikio priemonės. Norėdamas paruošti turtą realizavimui, antstolis turi ne tik surasti areštuotiną turtą, jį aprašyti, bei teisingai įvertinti (kiekvieno daikto skyrium ir viso areštuojamo turto vertę). Pagrindinis reikalavimas antstoliui šiame etape turto aprašyti tiek, kiek jo reikia išieškotinai sumai ir vykdymo išlaidoms padengti, kartu turi būti atsižvelgiama į išieškojimo pobūdį, areštuoto turto paklausą ir galimybę jį realizuoti. Pagal CPK.. str. Areštuojant turtą skolininkas turi teisę pareikšti teismo antstoliui į kuriuos daiktus reikia nukreipti išieškojimą pirmiausia. Antstoliui šis nurodymas yra privalomas jeigu tai neprieštarauja CPK

Turto pardavimas iš varžytinių tai vienas pirmųjų ir iki šiol dominuojantis priverstinio turto realizavimo būdas. Tačiau tam tikras turtas negali būti parduodamas iš varžytinių, todėl CPK numato ir kitus būdus.

Vertybiniai popieriai parduodami per vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkus. Gretai gendantis, greitai galintis prarasti savo prekinę vertę ar turintis mažą paklausą turtas, o taip pat gyvūnai parduodami per prekybos įmones, besiverčiančias tokio turto prekyba ar perdirbimu. Tokios įmonės realizuoja ir brangiuosius metalus bei brangakmenius. Konfiskuotą turtą baudžiamose bylose priimtu nutarčių pagrindu realizuoja Valstybinė mokesčių inspekcija. Praktika rodo, kad tokie būdai pasitaiko retai, todėl jų reglamentavimas nėra labai išsamus. Galbūt antstoliai vengia areštuoti tokį turtą dėl nepakankamo teisinio reglamentavimo ir galimų problematiškų situacijų atsiradimo. Taip natūraliai atsiranda simbolinis “užburtas ratas”.

Turto realizavimas – svarbus turto realizavimo etapas. Nuo jame atliktų veiksmų priklauso viso vykdymo proceso efektyvumas. Bet svarbu ne tik formaliai realizuoti turtą, bet ir maksimaliai

¹² Civilinės teisenos įstatymas su visais pakeitimais ir papildymais su Vyr. Tribunolo bei rusų senato aiškinimais/Sudarytojas Č. Butkys. – K. 1938. 596-597 psl.

patenkinti visų šalių: antstolio, išieškotojo ir skolininko interesus. Antstoliai, siekdami greitai gauti reikiamą sumą už turto realizavimą, neretai pažeidžia skolininko interesus, nes turtas dažniausiai parduodamas už žymiai mažesnę, nei rinkos, kainą. Šiuo klausimu LAT yra konstatavęs, kad kaina yra viena iš esminių šio sandorio sąlygų, todėl pardavus patalpas už žymiai mažesnę kainą nei reali jų rinkos vertė, yra pagrindas pripažinti tokį sandorį negaliojančiu.¹³ Tačiau nei įstatymuose, nei teismų praktikoje nėra nustatyta „žymiai mažesnės kainos“ sąvoka. Situacijos neapibrėžtumas antstoliui uždeda ne tik didelę tiek moralinę, tiek juridinę atsakomybę, bet ir leidžia pasireikšti nesąžiningumo principui.

Apibendrinant, galima teigti, kad naujame Civilinio proceso kodekse įtvirtintas teisinis vykdymo proceso reglamentavimas iš esmės skiriasi nuo senajame kodekse įtvirtinto reglamentavimo. Jame, atsižvelgiant į ekonomines, politines ir socialines realijas. Taip Europos Sąjungoje deklaruojamų Subalansuotos vykdymo proceso šalių – išieškotojo ir skolininko teisės. Nustatyta informacijos apie skolininko turtą pateikimo tvarka sudaro prielaidas supaprastinti skolininko turto paiešką. Reglamentuotas vertėjo, kviestinių, eksperto dalyvavimas vykdant teismų sprendimus, nustatytos šių asmenų procesinės teisės ir pareigos. Pakeistos raginimo įvykdyti sprendimą geruoju įteikimo skolininkui sąlygos iš esmės užkerta kelią proceso vilkinimui šioje vykdymo stadijoje. Turto arešto, pardavimo iš varžytynių procedūros detalai reglamentuotos. Sudarytos teisinės prielaidos vykdymo proceso šalims aktyviai dalyvauti parenkant turtą, į kurį nukreipiamas išieškojimas, areštuojuant šį turtą ir jį realizuojant. Tai užkerta kelią galimiems piktnaudžiavimams.

¹³ LAT 2005 m. rugsėjo 7 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-373/2005 A.Misevičienė v. Panevėžio AVA

1.2. LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO FORMULUOJAMA PRAKTIKA TURTO REALIZAVIMO KAUSIMAI

Kiekvienas antstolis per metus vidutiniškai išieško daugiau nei po milijoną litų skolų. Tačiau, kaip rodo neseniai paskelbtos Žmogaus teisių stebėjimo instituto išvados dėl antstolių veiklos, šios profesijos atstovams reiškiami priekaištai dėl per didelių jų teikiamų paslaugų įkainių, didžiulių vykdymo išlaidų, mokesčių slėpimo, drastiškų išieškojimo veiksmų.¹⁴

Gal būt taip daroma yra ne be pagrindo, nes aukščiau minimoje ataskaitoje yra taip pat nurodyta, kad antstolio funkcijų svarbos ir valstybės suteiktų didelių įgaliojimų neatitinka silpna apsauga nuo antstolio piktnaudžiavimų, įstatymų bei profesinės etikos pažeidimų.(...) Nors pagal įstatymą antstolis prisiekia būti ištikimas (-a) Lietuvos Respublikai, laikytis jos Konstitucijos, įstatymų, visada būti sąžiningas (-a) ir dorai vykdyti antstolio (-ės) pareigas, jam nėra numatyta atsakomybė už priesaikos sulaužymą.¹⁵ Todėl, ir realizuojant skolininkui priklausančią turtą, antstolis nesilaikantis duotos priesaikos ir sąžiningumo principo, veikia tik savo sąžinės pagrindu. Pagal Antstolių įstatymo 13 ir 49 straipsnius Antstolių garbės teismas galėtų veikti, jei būtų patvirtinti Antstolių garbės teismo veiklos nuostatai ir Antstolių drausmės bylų iškėlimo ir nagrinėjimo taisyklės. Niekas neskuba įvykdyti šių veiksmų, gal „kažkam“ naudinga, kad Antstoliai galėtų laisvai piktnaudžiauti savo teisėmis, nesulaukdami už tai bausmių. Tokie piktnaudžiavimai skaudžiausi būtų turto realizavimo etape, kai turtas parduodamas už tokią kainą, kad užtektų skolai ir vykdymo išlaidoms padengti. Nuo to kiek pinigų nuo realizuojamo turto liks skolininkui antstolio materialinė padėtis nepriklauso.

Nors netiesiogiai, bet tam įtakos turi ir trumpi antstolio veiksmų apskundimo terminai. Finansinių problemų išvargintas skolininkas, gali praleisti įstatymo suteiktą skundo pateikimo terminą ir sužlugęs visos viltys teisingumui įvykdyti. O nenubaustas antstolis galės ir toliau piktnaudžiauti savo padėtimi. Ilgainiui, kai kurie veiksmai gali tapti įprasti ir sunkiau įrodomi.

Teismo sprendimų vykdymas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu įvykdomas teismo sprendimas, o išieškotojas ir skolininkas realiai patiria teisinius ir turtinius teismo sprendimo padarinius. Vykdamas teismo sprendimus, privalu griežtai laikytis įstatymo nustatytos priverstinės teismo sprendimų vykdymo tvarkos, kad nebūtų pažeidžiamos išieškotojo, skolininko bei trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai. Dėl nurodytų aplinkybių teismas, nagrinėdamas skundus dėl antstolio

¹⁴ Interviu su Antstolių rūmų valdytoja Asta Karužienė/Juristas 2005. Nr. 10

¹⁵ Žmogaus teisių stebėjimo instituto tinklapis http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/antstoliu%20tyrimas_santrauka.doc, prisijungimo laikas : 2005m rugsėjis

veiksmų, turi patikrinti antstolio veiksmų teisėtumą.¹⁶ Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas (toliau LAT) yra nagrinėjęs nemažai bylų, turto realizavimo klausimais. LAT tai galutinė teisingumo vykdymo instancija Lietuvoje, todėl galima teigti, kad pirmos instancijos teismuose tokių bylų yra dar daugiau. Kiek mažiau bylų nagrinėjama apeliacine tvarka, o kasacinė instancija, pasiekia tik pačios problematiškiausios bylos.

Jeigu mes žiūrėtume į turto realizavimo vykdymo procese teisinį reglamentavimą vien tik iš teorinės pusės, greičiausiai jam priekaištų neturėtumėm. Bet yra ir praktinė pusė. 1999 m. birželio 18 d. buvo priimtas Lietuvos Aukščiausio Teismo Senato nutarimas Nr. 17 "Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant skundus dėl teismo antstolių veiksmų, atliktų vykdant turto varžytines, taip pat nagrinėjant civilines bylas dėl turto pardavimo iš (be) varžytynių aktų arba turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais." Jame yra apžvelgtos problemos sukeliančios situacijos ir galimi jų sprendimų būdai. Dėl pasikeitusių CPK normų, šiandien į nutarime pateiktus aiškinimus reikia atsižvelgti tiek, kiek tai neprieštaruoja galiojantiems įstatymams. Nagrinėjant įvairias bylas paaiškėja teisinių normų trūkumai. O tuo dažniausiai nori pasinaudoti negarbingi žmonės. Pats teismo procesas nesukelia tiek neigiamų emocijų, kiek jų patiriama realizuojant areštuotą turtą. Dar blogiau, kai tas turtas yra įkainuojamas labai žema kaina. Nors toks įkainavimas dažniausiai nėra susijęs su tikslingu turto nuvertėjimu, o dėl antstolio žinių ir patirties stokos šioje srityje. Šiuo klausimu LAT yra pasakęs: "Turto vertinimas – (...) tai sudėtingas procesas, reikalaujantis specialių žinių, patirties, pasiruošimo. (...) Turto vertintojas apibūdinamas kaip nepriekaištingos reputacijos fizinis asmuo, turintis atitinkamą išsimokslinimą oficialiai pripažintoje mokymo institucijoje, kvalifikacinį turto vertinimo pažymėjimą ir pakankamai patirties bei kompetencijos, kad galėtų įvertinti turtą. Jis tik tada imasi vertinti turtą, jei turi pakankamai žinių ir patirties tai įvykdyti, yra nešališkas. Šių Turto vertinimo metodikoje nustatytų reikalavimų turi griežtai laikytis ir teismo antstolis, įkainodamas areštuotą turtą. (...) Kadangi jis nėra kvalifikuotas turto vertintojas, jis turėtų imtis tik tipinių, įprastų objektų vertinimo, kuriuos vertinant derėtų atsižvelgti taip pat į Žemės ir kito nekilnojamo turto kadastro ir registro valstybinės įmonės nustatytą inventorizacinę turto vertę. Pagrindinis teismo antstolio tikslas įkainojant turtą – objektyviai nustatyti realią turto kainą, už kurią jis galėtų būti parduotas varžytynėse, t.y. nustatyti turto rinkos vertę."¹⁷ Be to, kad turto vertinimo ekspertams keliama aukšti reikalavimai, tai jie yra skiriami tik antstolio patvarkymu, nei skolininkas, nei išieškotojas savo iniciatyva negali pasamdyti tokio eksperto, nes jo išduota pažyma neturės teisinės galios vykdymo procese.

¹⁶ LAT c. b. 2005-10-17, Nr. 3K-3-484/2005, V. Nižegorodovas v. Antstolis A. Zinkevičius, procesinio sprendimo kategorija 129.19.2

¹⁷ Apruobota Lietuvos Aukščiausio Teismo Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 17 teismų praktikos... // Teismų praktika, 1999 Nr. IV

Panašią situaciją yra nagrinėjęs LAT byloje. Pareiškėjas R.S. skundu ir patikslintu skundu prašė: panaikinti antstolio 2004 m. balandžio 13 d. veiksma, įvertinant areštuotą turtą – 1,52 ha žemės sklypą, esantį Klaipėdos r., Peskojų k. 6080 Lt ir įpareigoti antstolį įkainoti žemės sklypą 76000 Lt. Pareiškėjo teigimu, šie antstolės veiksmai prieštarauja CPK 681 str., todėl pripažintini neteisėtais.¹⁸

Antstolio įkainavimo ir skolininko pasamdyto turto vertinimo eksperto kainos ženkliai skyrėsi. Deja procesinės normos neleidžia savavaliauti ir vykdymo procese. “Iš civilinės bylos medžiagos matyti, kad pareiškėjo prašymu žemės sklypo įvertinimą 2004 m. gegužės 4 d. atliko UAB “Liturta” turto vertintojas, o jis, minėta, CPK 681 straipsnio 1 dalies prasme negali būti pripažintinas tinkamu ekspertu.”¹⁹ Todėl, kad “specialias žinias turinčio asmens tyrimas, atliktas ne pagal antstolio patvarkymą vykdomojoje byloje, o tuo atveju, kai jau nagrinėjamas skundas dėl antstolio veiksmų teisme ir ne pagal teismo nutartį civilinėje byloje, nepaisant išvados tiriamojo mokslinio pobūdžio, negali būti laikomas ekspertize, o jos rezultatus įforminantis dokumentas – eksperto išvada CPK 216 straipsnio prasme (CPK 682 str. 6 d.).”²⁰

LAT nagrinėdamas bylą išaiškino, kad panašiose situacijose “areštuodamas turtą antstolis pirmiausia, t. y. prieš išklausydamas išieškotojo ir skolininko nuomonės dėl turto vertės, turėjo nustatyti žemės sklypo rinkos vertę, jam įstatymo suteiktomis priemonėmis išsiaiškinti, ar viešajame registre užfiksuota turto vertė atitinka šio turto rinkos vertę turto arešto akto surašymo dieną. Šios nuostatos nesilaikymas galėjo pažeisti skolininko turtinius interesus, nes, įkainojant areštuotą turtą, nebuvo nustatyta parduodamo turto rinkos vertė, ir taip buvo pažeistas CPK 681 straipsnio 1 dalies reikalavimas – įkainoti areštuojamą turtą rinkos kainomis.”²¹

Analizuojant teismo praktiką pastebime skelbimo apie varžytines probleminius atvejus. Pavyzdžiui civilinėje byloje Nr. 3K-3-95/2004 m. ieškovai V.J. ir V.D. ieškiniu ir papildomais ieškiniais prašė pripažinti negaliojančiais Teismo antstolių kontoros prie Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 1996 m. gruodžio 21 d. pardavimo iš varžytynių aktą. Ieškovai teigė, kad buvo pažeista skelbimo apie varžytynes tvarka, nes skelbime apie varžytynes buvo nurodyta, kad jos įvyks 1996 m. gruodžio 27 d., tačiau varžytynės įvyko 1996 m. gruodžio 21 d., t.y. praėjus tik 11 dienų po skelbimo pasirodymo, nors įstatymas reikalauja, kad praeitų ne mažiau kaip 20 dienų (pagal šiuo metu galiojanti CPK terminas pratęstas iki 1 mėnesio²²). Iš pirmo žvilgsnio tai akivaizdus įstatymo pažeidimas, bet Vilniaus apygardos teismas ieškinį atmetė nurodydamas, kad apie varžytynes buvo

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-02-07 nutartis civilinėje byloje R.Strončikas v. A.Rimaitė-Žičkuvienė nr. 3K-3-8/2005, Procesinio sprendimo kategorija 114.9.6.1; 129.18

¹⁹ Ten pat

²⁰ Ten pat

²¹ Ten pat

²² CPK // ten pat, 706 str.

spauddoje paskelbta 1996 m. gruodžio 9 d., numatant jas vykdyti 1996 m. gruodžio 27 d., tuo pažeidžiant 1964 m. CPK 428 str. ir 1964 m. CK 81 str. Vyriausybei perkėlus darbo dieną iš 1996 m. gruodžio 27 d. į 1996 m. gruodžio 21 d., varžytynės tą dieną ir įvyko ir dėl to antstolės kaltės nėra²³.

Sutrumpėjus paskelbimo apie varžytines terminui galima išvelgti problemą. Pvz. varžytinėse dalyvaujantis trečiasis asmuo, gali neturėti reikiamo pinigų kiekio pageidaujamam realizuojamam turtui įsigyti arba gali iškilti kitokių priežasčių, dėl kurių dalyvavimas varžytinėse bus neįmanomas. Tai gali pakenkti išieškotojo, o ypač skolininko turtiniams interesams. Įstatymas turėtų reglamentuoti panašias situacijas. Autorės nuomone varžytinės turėtų būti atidėtos ir apie tai turėtų būti pranešta tokia pat tvarka kaip apie varžytines, papildomai išsiunčiant pranešimus varžytinėse dalyvaujantiems asmenims, skolininkui bei išieškotojui. Taip skolininkas, gali nespėti pasinaudoti savo teise susirasti turto pirkėją pačiam. Bet LAT sprendimas rėmėsi konkrečiais įstatymais, todėl antstoliams galėčiau patarti, neskelbti varžytinių datos švenčių išvakarėse, kad būtų išvengta panašių nesusipratimų, papildomų išlaidų ir rūpesčių.

Iš autorės atlikto tyrimo aiškiai matyti, kad skolininkai aktyviai dalyvauja turto pirkėjo paieškoje. Kad būtų išvengta netikslaus įstatymų taikymo LAT yra aiškiai nurodęs iki kada skolininkas gali pasiūlyti savo pirkėją. „Iki varžytynių pradžios į antstolio depozitinę sąskaitą turi būti sumokėta pinigų suma, ne mažesnė nei turto arešto akte nurodyta realizuojamo turto vertė, arba mažesnė suma, kurios užtenka visiškai padengti įsiskolinimams ir vykdymo išlaidoms (CPK 704 str. 2 d.). Ši įstatymo nuostata turi būti aiškinama sistemiškai ir taikoma tuo atveju, kai į teismo depozitinę sąskaitą sumokama už parduodamą skolininko turtą, o turtas turi būti parduodamas už ne mažesnę pinigų sumą nei nurodyta turto arešto akte, arba kad ir mažesnę sumą, tačiau šios sumos turi pakakti visiškai padengti įsiskolinimą. Tokia įstatymo norma siekiama apsaugoti teisėtus išieškotojo interesus.“²⁴

Taigi turto pardavimo momentu, laikomas pinigų įmokėjimas į antstolio depozitinę sąskaitą. Tai pirkėjas turi padaryti iki varžytinių pradžios. Lyg ir viskas aišku, jai nėra papildomų sąlygų. Pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Andrejus Kozlovas v. antstolė Audronė Adomaitienė, Nr. 3K-3-313/2005 A. Kozlovas pateikė prašymą leisti dalyvauti varžytynėse raštu, pasiūlydamas 45 000 Lt už butą, kurio pradinė kaina 20 250 Lt. Antstolė tokią kainą nustatė remdamasi 1995 metų įvertinimu ir dėl kainos kilusio ginčo LAT grąžino nagrinėti bylą iš naujo apeliacinės instancijos teismui, siūlydamas skirti turto vertinimo ekspertizę.²⁵ Problema kilo

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-02-09 nutartis civilinėje byloje V.Jasukaitytė v. V.Karpenko Nr. 3K-3-95/2004

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 2005-09-07 civilinėje byloje A.Kašnikov v. Antstolis Irmantas Gaidelis, Nr 3K-3-382/2005, Procesinio sprendimo kategorija 129.19.4

²⁵ LAT 2005 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje A. Kozlovas v. A. Adomaitienė, Nr. 3K-3-313/2005, Procesinio sprendimo kategorija 129.19.4

anksčiau, nes daugiau, kaip dvigubai didesnę kainą siūlančiam pirkėjui, buvo pasakyta, kad butas jau parduotas skolininko kuratoriaus pasiūlytam pirkėjui. Tokie veiksmai buvo atlikti aiškiai pažeidžiant skolininko interesus. Panašią situaciją sunku reglamentuoti įstatymais, nes kai skolininko buvimo vieta nežinoma, bet yra jo turtas antstolio patvarkymu yra skiriamas to turto kuratorius, kuriam dažniausiai nelabai rupi skolininko turto likimas. Šioje situacijoje nepagrįstai nuvertintas turtas, nes skolininkas neturi galimybės stebėti turto realizavimo proceso ir jame aktyviai dalyvauti.

1.3. NAUJOJI SPRENDIMŲ VYKDYMO INSTRUKCIJA IR KAI KURIOS GALIMOS JOS ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS

Suderinus su Lietuvos Respublikos finansų ministru 2005 m. spalio 27 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-352 buvo patvirtinta Sprendimų vykdymo instrukcija (toliau nauja Instrukcija), kuri pakeitė iki šiol galiojančią Sprendimų vykdymo instrukciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d.

2005 m. spalio 27 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu “Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo” nustatyta, kad byloms, kurios yra priimtos vykdyti iki šio įsakymo įsigaliojimo, taikoma Sprendimų vykdymo instrukcija (toliau ankstesnės redakcijos Instrukcija), patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432.²⁶

Pagrindinis Naujos instrukcijos tikslas sumažinti vykdymo išlaidas, kurios buvo skaudžiausios nedideles skolas turintiems asmenims. Bet įvedant naujoves pasikeitė instrukcijos struktūra, bei reglamentavimo apimtis. Ankstesnės redakcijos instrukcijoje buvo visas skyrius detalizuojantis Civilinio proceso kodekso turto realizavimą vykdymo procese liečiančias normas. Šiuo metu galiojančioje naujoje Instrukcijoje tokio detalaus reglamentavimo nėra. Antstoliai turės vadovautis CPK normomis, bet kai kuriais klausimais jame yra nustatytos tik bendrosios taisyklės, logiška, kad naujoji Instrukcija jas detalizuotų.

Nors Instrukcijos reglamentuojamų normų sumažėjo, bet patobūlinta skolininkui skaidžiausia dalis – sumažėjo ir vykdymo išlaidos. “Per du mėnesius smarkiai sumažėjo besiskundžiančių asmenų. Teisingumo ministerijos darbo grupės parengta nauja Sprendimų vykdymo instrukcija atėmė galimybę iš antstolių nepagrįstai didinti vykdymo išlaidas. Dėl tos priežasties beveik išseko skundų antstolių veiksmams, kurie plūdo į ministeriją, srautas.”²⁷ Bet ar mažesnės išlaidos nepablogins antstolių padėties ir ar tai nesukels bankrutuojančių antstolių bangos, kaip tai atsitiko Estijoje.

Nemaža problema kyla dėl Instrukcijų galiojimo, kadangi Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakyme “dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo” yra nurodyta, “kad byloms, kurios yra priimtos vykdyti iki šio įsakymo įsigaliojimo, taikoma Sprendimų vykdymo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 432.”²⁸ Tuo tarpu Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pripažino, kad Lietuvos

²⁶ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 “Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo” // <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=265010&Condition2=>

²⁷ Instrukcija privertė antstolius pasitempti // <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?Tema=1&str=14906>, 2005 m. gruodis

²⁸ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 432 “Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo” // Valstybės žinios, 2003, Nr. 3-82

Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 432 „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ ir šiuo įsakymu patvirtinta Sprendimų vykdymo instrukcija **prieštarauja** Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 4 d. nutarimo Nr. 816 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymą“ 1 punkto 3 papunkčiui ir Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 6 straipsnio 2 daliai.²⁹

Šis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas yra galutinis, neskundžiamas ir skelbiamas *Valstybės žiniuose*. Kadangi sprendimas įsigaliojo po Naujos instrukcijos paskelbimo, nėra teisės akto pakeičiančio negaliojančią Ankstesnės redakcijos instrukciją. Nauja instrukcija negalioja byloms, kurių vykdymas jau pradėtas remiantis CK 1.7 straipsnio 2 dalimi. Tokią padėtį sunku ištaisyti, nes antstoliai tęsdami ankstesnių bylų vykdymą vadovaujasi negaliojančiu teisės aktu, kuris prieštarauja aukštesnę galią turintiems teisės aktams, todėl tokie veiksmai pažeidžia esmines teisės normas.

Teisiškai įrodytoms ankstesnės redakcijos Instrukcijos trūkumus jau seniai išvelgta Žmogaus teisių stebėjimo institute. Išplėstiniame Valdybos posėdyje 2005 rugpjūčio 25 d. buvo nagrinėjama tyrimo atlikto Teisės projektų ir tyrimų centre pagal Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymą ataskaita. Pagrindinis analizuojamas klausimas buvo: „Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika”

Ataskaitoje tegiama, kad instrukcija, pažeisdama CPK, nustato tokią varžytinių vedimo tvarką, kuri nesudaro prielaidų varžytis dėl galimybės įsigyti skolininko turtą už aukštesnę kainą. Pažeidžiant Kodekso numatytą tvarką, Instrukcija reglamentuoja varžytinių tvarką taip, kad tai būtų uždaras procesas. Pagrindinė dalyvavimo forma raštu. Pradinė varžytynėse parduodamo turto kaina nustatoma atsižvelgiant į pasiūlymus raštu net ir tuo atveju, jei žodžiu būtų siūloma didesnė kaina.”³⁰

Išnagrinėjus aukščiau pateiktą ataskaitos ištrauką galima daryti prielaidas, kad dalyvavimas varžytynėse raštu ne tik nepažeidžia pirkėjo teisių, bet ir sudaro tam tikras nelygias galimybes.

CPK 708 str. numato, kad iki varžytynių pradžios antstolio nustatyta tvarka visi pageidaujantys asmenys gali apžiūrėti parduodamą iš varžytynių turtą. Esantis reglamentavimas dr. Viginto Višinskio nuomone yra nepakankamas. Atsižvelgiant į žmogaus teisių apsaugos svarbą, CPK būtina detaliau reglamentuoti teisę apžiūrėti parduodamą iš varžytynių gyvenamąją patalpą nustatant ribojimus, išsaugojančius toje patalpoje gyvenančių asmenų privatumo ir būsto neliečiamumo principus.

²⁹ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis administracinėje byloje Nr. II-4-05 Procesinio sprendimo kategorija 17.1

³⁰ Žmogaus teisių stebėjimo instituto tinklapis http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/anstoliu%20tyrimas_santrauka.doc

Skolininkui prieštaraujant, į jo išvaržomą gyvenamąją patalpą potencialūs pirkėjai turėtų teisę patekti ir jį apžiūrėti tik pateikus teismo nutartį dėl leidimo įeiti į gyvenamąsias patalpas. CPK turėtų įpareigoti antstolį iš anksto pranešti skolininkui, kada bus apžiūrimas išvaržomos gyvenamosios patalpos.³¹

Autorės manymu, tokia problema iš tikrųjų egzistuoja ir praktikoje sukelia nemažai konfliktinių situacijų, bet normos ją išsprendžiančios turėtų būti įtrauktos į naują Instrukciją, o ne į CPK. CPK – tai bendrų teisės normų rinkinys, problemas kylančias dėl nepakankamo jų detalizavimo, turėtų reglamentuoti kiti teisės aktai, šiuo atveju - nauja Instrukcija, kuria vadovaujasi antstoliai savo praktiniame darbe.

V. Visinskis taip pat siūlo tobulinant varžytynių proceso teisinį reglamentavimą, kad varžytynėse dalyvaujantis asmuo visais atvejais savo pradinį pasiūlymą dėl turto kainos, pateiktą antstoliui tokia tvarka, kaip yra nustatyta dalyvaujant varžytynėse raštu (CPK 712 str.).³² Teisinga būtų, kad varžytynėse dalyvaujantys asmenys pateiktų savo pasiūlymus dėl kainos anksčiau, bet laikantis CPK 713 str. 4 d. nurodyto minimalaus kainos didinimo intervalo. Toks reikalavimas leistų varžytynių dalyviams iš karto nustatyti kainą, kurią jie galėtų sumokėti už išvaržytą turtą. Perskaičius visų dalyvių siūlomas kainas pirkėju pripažįstamas tas asmuo kuris pasiūlė didžiausią, jai niekas iš dalyvaujančių asmeniškai nepadidina savo raštu pasiūlytos kainos, nurungdamas iki šiol didžiausią pasiūlytą kainą.

Tokiu būdu galima pasiekti aukštesnę pardavimo kainą, nes potencialūs, suinteresuoti turtu pirkejai nežinodami kiek siūlė kiti, stengsis pasiūlyti daugiau, o geriausiai tokią kainą kurios niekas nenorėtų ginčyti. Aišku niekas nenori ir permokėti, juk čia ne žymaus dainininko asmeninių daiktų aukcionas, bet toks psichologinis manevras būtų naudingas skolininkui, nes už jo turtą bus pasiūlyta didesnė kainą. Iš kitos pusės, kuo sudėtingesnis turto realizavimo procesas, tuo mažiau žmonių juo domės, nes tai taptų nenaudinga sugaišto laiko ir formalių rūpesčių atžvilgiu. Maždaug 10-15% realizuojamo turto kainos ir tikrosios rinkos vertės skirtumas gali nevilioti, nes net ir nupirkus tokį turtą lieka restitucijos taikymo grėsmė, arba skolininko iškeldinimo iš patalpų problema. Nors tokią situaciją įstatymai lengvai išsprendžia, bet praktikoje pasitaiko labai nemalonių jų taikymo atvejų.

³¹Vigintas Višinskis, Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos //Straipsnis nepublikuotas

³² Ten pat

2. TURTO AREŠTAS - REIKŠMINGA VYKDYMO PROCESO STADIJA

2.1. TURTO AREŠTO PRIEŽASTINIS RYŠYS SU TURTO REALIZAVIMO INSTITUTU

Skolininko turto areštas - tai priverstinio išieškojimo iš skolininko turto etapas, kuriame yra laikinai uždraudžiamos ar apribojamos nuosavybės teisės į skolininko turtą. Antstolis areštuoja skolininko turtą, surašydamas turto arešto aktą. Nuo to koks turtas buvo areštuotas priklauso jo realizavimo tvarka. Skolininkui priklausantis nekilnojamasis turtas bei kitas įstatymų nustatyta tvarka registruojamas turtas, taip pat kitas kilnojamasis turtas, kurio vieneto vertė viršija šimtą tūkstančių litų, realizuojamas parduodant iš varžytynių.³³ Brangieji metalai ir brangakmeniai realizuojami per prekybos įmones, kurios verčiasi šio turto prekyba.³⁴ Per prekybos įmones taip pat realizuojamas areštuotas greitai gendantis ar galintis greitai prarasti savo prekinę vertę turtas.³⁵ Vertybiniai popieriai, įtraukti į vertybinių popierių biržos prekybos sąrašus, realizuojami akcijų paketų pardavimui biržos taisyklėse nustatyta tvarka. Kiti vertybiniai popieriai realizuojami varžytynėse bendra tvarka.³⁶

Kai antstolis areštuoja įmonės skolininkės (toliau – skolininkas) turtą, tai jis surašo turto arešto aktą CPK 675 str. pagrindu. Vykdydamas teismo nutartį areštuoti turtą, antstolis turto arešto akto nesurašo, o sudaro areštuojamo turto aprašą. Turto arešto aktas ir turto aprašas, jeigu jis yra sudarytas, įteikiami išieškotojui ir skolininkui pasirašytinai. Jeigu įteikti turto arešto aktą ar turto aprašą nėra galimybės, jis siunčiamas registruotu laišku.³⁷

Kai antstolis areštuoja skolininko turtą, tai dar nelaikoma, kad jis yra perleistas kitų asmenų nuosavybėn, nes skolininko turto areštas yra tik priverstinis nuosavybės teisės į skolininko turtą arba šios teisės atskirų sudėtinių dalių - valdymo, naudojimosi ar disponavimo - laikinas uždraudimas ar apribojimas. Vadinasi, laikoma, kad antstolio areštuotas skolininko turtas yra perleistas kitų asmenų nuosavybėn tik tuomet kai:

- antstolio surašytą aktą (turto pardavimo iš varžytynių aktą, turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui aktą arba turto perdavimo išieškotojui aktą) teisėjas

³³ CPK // ten pat, 694 str.

³⁴ CPK // ten pat, 696 str.

³⁵ CPK // ten pat, 697 str.

³⁶ CPK // ten pat, 729 str.

³⁷ CPK // ten pat, 679 str.

patvirtina savo rezoliucija, o jeigu aktą teisėjas patvirtina savo nutartimi - įsiteisėjus nutarčiai;

- turtas parduotas per prekybos įmonę;
- antstolis turtą realizuoja kitais (aukščiau nepaminėtais) būdais.

Teisėjo rezoliucijos, kuria patvirtintas turto realizavimas, priėmimo ar nutarties įsiteisėjimo data arba pardavimo per prekybos įmonę komiso pagrindais faktą patvirtinančiame dokumente yra antstolio surašyta pažyma laikoma turto perleidimo kitų asmenų nuosavybėn ir pajamų uždirbimo data. Jeigu turtas buvo parduotas, tai, patvirtinanti areštuoto turto pardavimo faktą, o jame nurodyta turto pardavimo data laikoma pajamų uždirbimo data.³⁸

Taigi skolininkas, nepaisant kitų jį supančių problemų, turi nuolat stebėti, kada yra realizuotas jo turtas ir kokiam mokestiniam laikotarpiui tai priklauso, nes kitu atveju, padengus vieną skolą, išaugs kita. Jai skolininkas negali naudotis jam nuosavybės teise priklausančiu turtu, dėl to kad jam uždėtas areštas, tai autorės manymu, nuo to turto neturėtų būti skaičiuojami ir mokesčiai.

Lenkijos Civilinis Kodeksas aiškiai reglamentuoja, kad skolininkas turi teisę pasirinkti koks jam priklausančias turtas bus realizuojamas pirmiausiai, o gavus reikiama skolai ir vykdymo išlaidoms padengti sumą, kito turto realizavimas turi būti sustabdytas.³⁹ Pas mus t.p. yra nuostata numatanti eiliškumą, bei kiek turto galima areštuoti, bet ši nuostata nėra išsami. Jai yra areštuoti keli savarankiški skolininko turto objektai, tai nėra reikalavimo jų parduoti vienų varžytinių metu. Antstolis gali paskelbti visiems objektams atskiras varžytines, pat nustatydamas varžytinių eiliškumą. Tokių atveju skolininkas praranda galimybę nustatyti eiliškumą išvaržomam turtui, bei skusti antstolio veiksmus, nes antstolis formaliai nepažeidė įstatymų. Antstolis gali pirmiausiai parduoti mažesnės vertės turtą, pvz. sandėliavimo patalpas, o po to brangesnius objektus pvz. moderniai įrengtą gamyklą. Preziumuojama, kad parduodamo iš varžytinių turto vertė kils, gali būti kad pardavus gamyklą sandėlio realizuoti nereikės. Tokią situaciją lengvai gali numatyti skolininkas ir pasiūlyti pirma varžytis dėl gamyklos, bet jai antstolis bus paskelbęs, kad ir sandėlis, ir gamykla bus realizuojami vienu varžytinių metu.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad antstolis negali areštuoti skolininko turto iš esmės daugiau, negu jo reikia išieškotinai sumai ir vykdymo išlaidoms padengti.⁴⁰ Bet niekur nėra kalbama apie skolininko teisę skusti antstolio veiksmus, dėl keliems objektams priklausančioms vienam skolininkui atskirų varžytinių paskelbimo, nes teisinio reglamentavimo ginančio tokioje situacijoje atsiradusio skolininko interesus. Priešingai LR CPK 664 str. nustato baigtinį sąrašą turto iš kurio ir

³⁸ <http://comments.vmi.lt/pdbw.nsf/0/36b813a6e2049cdfc2256e040049956a?OpenDocument>

³⁹ Kodeks procesu cywilnego 799art.. 2par.// <http://europoland.republika.pl/kpc.htm> Prisijungimo laikas 2005 lapkritis

⁴⁰ LAT 2004 m. Spalio 25 d. nutartis c.b. O. Kalnikienė v. antstolis A. Bložė, Nr. 3K-3-565/2004, kat 120.

kokių eiliškumu turi būti išieškoma, o LR CPK 662 str. išieškotojui suteikia teisę iki priverstinio vykdymo pradžios raštu nurodyti koks turtas turi būti areštuotas. Toks išieškotojo prašymą yra antstoliui privalomas, jeigu jis neprieštarauja apribojimams, taikomiems išieškant iš fizinio asmens turto numatytiems CPK 663 str. ir išieškojimų iš skolininko turto eiliškumui nurodytam CPK 664 ir 665 str.

Iš aukščiau išdėstyto aiškiai matyti, kad Lietuvos Respublikos teisės normose išieškotojo interesai yra labiau apsaugoti negu skolininko. Nors išieškotojas turi gauti tik jam priklausančią pinigų sumą ir jam turėtų būti visiškai vienodai, kokią turtą realizavus, jam bus grąžinta skola. O skolininkui vienas ar kitas nekilnojamas turtas gali būti reikalingesnis, vienas ar kitas žemės sklypas gali būti naudingesnis. Savaime aišku, kad skolininkas ne visada yra toks turtingas, kad galėtų rinktis kurį turtą skirti realizavimui, bet jeigu jau turi, tai kodėl iš jo atimama teisė rinktis?

2.2. TURTO AREŠTO KAIP LAIKINOSIOS APSAUGOS PRIEMONĖS ATRIBOJIMAS NUO TURTO AREŠTO TURTO RELIZAVIMO PROCESSE

Teismas dalyvaujančių byloje ar kitų suinteresuotų asmenų prašymu gali imtis laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų nesiėmus teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos tiek nepareiškus ieškinio, tiek ir bet kurioje civilinio proceso stadijoje civilinio proceso kodekse nustatyta tvarka.⁴¹

Laikinosios apsaugos priemonės susijusios su turto realizavimu remiantis CPK 145 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktu yra atsakovo nekilnojamojo daikto areštas ir kilnojamųjų daiktų, piniginių lėšų ar turtinių teisių, priklausančių atsakovui ir esančių pas atsakovą arba trečiuosius asmenis, areštas. Laikinosios apsaugos priemonės parenkamos vadovaujantis ekonomiškumo principu.⁴²

Ieškovo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių teismas išsprendžia ne vėliau kaip per tris dienas nuo jo gavimo. Apie prašymo nagrinėjimą yra pranešama atsakovui. Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos nepranešus atsakovui tik išimtiniais atvejais, kai yra reali grėsmė, jog toks pranešimas sutrukdytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arba padarys jų taikymą nebeįmanomą.⁴³ Remiantis CPK 148 2 ir 3 dalimis, teismas gali imtis laikinųjų apsaugos priemonių remdamasis pagrįstu rašytiniu suinteresuoto asmens prašymu iki ieškinio teismui padavimo dienos. Asmuo, prašantis taikyti laikinasias apsaugos priemones, iki ieškinio padavimo dienos privalo nurodyti teismui, dėl kokių priežasčių ieškinys nebuvo paduotas iš karto, ir pateikti įrodymus, patvirtinančius tam tikrą grėsmę pareiškėjo turtiniams interesams.⁴⁴

Jeigu ieškinys patenkinamas, taikytos laikinosios apsaugos priemonės galioja iki teismo sprendimo įvykdymo.⁴⁵ Atskirose bylose šio straipsnio nuostata, ypač jai teismo procesas užtrunka, gali būti taikoma nuo kelių mėnesių iki kelių metų. Turto rinka nestovi vietoje, ji nuolat keičiasi, nelygu koks turtas buvo areštuotas. Dažniausiai turto vertė krenta rinkoje atsirandant naujiems tobulesniems pvz. buitinės technikos, kompiuterių, skaitmeninės technikos prietaisams, o nekilnojamojo turto kainos, atsižvelgiant į rinkos paklausą, turi tendenciją kilti. Didelę įtaką turi ir daiktų nusidėvėjimas. Išnagrinėjus bylą, kurioje buvo taikomos aukščiau minėtos laikinosios apsaugos priemonės ir perėjus prie vykdymo proceso, turto arešto aktas paliekamas nepakeistas. Iš to kyla nagrinėjama areštuojamo turto vertės kitimo problema. Areštuoto turto vertės kitimas sudaro rimtų kliūčių norint efektyviai

⁴¹ CPK // ten pat, 144 str.

⁴² CPK // ten pat, 145str.

⁴³ CPK // ten pat, 148 str.1 d.

⁴⁴ CPK // ten pat, 148 str.2, 3 d.

⁴⁵ CPK // ten pat, 150 str.

realizuoti turtą. Jai turtas per teismo nagrinėjimo laikotarpį pabrango, nukenčia skolininko finansiniai interesai, o jei atpigo, brangiai įkainuotas areštuotas turtas nebus realizuotas. Šio atveju nukenčia tiek skolininkas tiek išieškotojas. CPK nereglamentuojama aukščiau minėta situacija. Areštuodamas skolininko turtą, antstolis jį įkainoja rinkos kainomis, atsižvelgdamas į turto nusidėvėjimą bei į arešto metu dalyvaujančių išieškotojo ir skolininko nuomones. Vykdomo proceso metu įkainoto turto vertei pasikeitus, antstolio patvarkymu turtas gali būti perkainojamas laikantis šiame straipsnyje nustatytos tvarkos.⁴⁶ Remiantis aukščiau minėtu straipsniu antstolis nėra įpareigotas perkainuoti turtą pasikeitus rinkos kainoms, nors gali tai padaryti.

LAT 2005 m. kovo 9 nutartyje civilinėje byloje J. Ramanauskienė v. antstolė M. Lekstutienė konstatavo, kad skolininkės turtiniai interesai buvo pažeisti, nes parduodant turtą iš varžytinių, nebuvo nustatyta parduodamo turto rinkos vertė, ir taip buvo pažeistas CPK 681 straipsnio 1 dalies reikalavimas – įkainoti turtą rinkos kainomis.⁴⁷ Aukščiau minėtoje byloje, teismo sprendimo vykdymas užtruko du metus. Per tą laiką pasikeitė areštuoto turto vertė, todėl LAT išaiškino, kad antstolė prieš darydama turto aprašą, pirmiausia turėjo nustatyti skolininkams priklausančio turto rinkos vertę ir jai įstatymo suteikiamomis priemonėmis nustatyti, ar beveik prieš dvejus metus užfiksuota turto vertė atitinka šio turto rinkos vertę turto aprašo akto surašymo dieną.⁴⁸

⁴⁶ CPK // ten pat, 681 str.

⁴⁷ LAT 2005 m. kovo 9 d. nutartis c.b. J. Ramanauskienė v. antstolė M. Lekstutienė, Nr. 3K-3-157/2005, kat 129.1.

⁴⁸ ten pat

2.3. PROBLEMOS, KYLANČIOS SKOLININKUI NORINT IŠSIKVIESTI TURTO VERTINIMO EKSPERTĄ

Areštuodamas skolininko turtą, antstolis jį įkainoja rinkos kainomis, atsižvelgdamas į turto nusidėvėjimą bei į arešto metu dalyvaujančių išieškotojo ir skolininko nuomones. Jeigu skolininkas ar išieškotojas prieštarauja antstolio atliktam įkainojimui arba jei antstoliui kyla abejonių dėl turto vertės, antstolis turto vertei nustatyti skiria ekspertizę.⁴⁹

Turto vertei nustatyti kaip ekspertas kviečiamas turto vertintojas, atitinkantis Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatyme nustatytus reikalavimus. Nustatydamas areštuoto turto rinkos vertę, turto vertintojas nevertina tos aplinkybės, kad turtas bus parduodamas priverstine, sprendimams vykdyti nustatyta tvarka.

Ekspertizė yra skiriama atskiru antstolio patvarkymu, kuriame turi būti nurodyta ekspertas ar ekspertizės įstaiga, kuriai pavedama atlikti ekspertizę. Patvarkymo nuorašas išsiunčiamas vykdymo proceso šalims. Išieškotojas ar skolininkas nustatyta tvarka gali pareikšti ekspertui nušalinimą arba motyvuotus prieštaravimus dėl ekspertizės išvadų ir prašyti skirti papildomą ekspertizę.⁵⁰ Aukščiau išvardintas dispozityvias įstatymo normas riboja imperatyvi taisyklė – „Antstolio patvarkymas atsisakyti skirti papildomą ar pakartotinę ekspertizę neskundžiamas.“⁵¹ Ši nuostata autorės manymu prieštarauja lygiateisiškumo principui. Jeigu CPK 682 str. teigia, kad išieškotojas ar skolininkas nustatyta tvarka gali motyvuotai prieštarauti ekspertizės išvadoms, tai kodėl antstolio atsisakymas skirti papildomą ar pakartotinę ekspertizę yra neskundžiamas?

Analizuojant nagrinėjamą situaciją galima teigti, kad nuo areštuoto turto vertės priklauso ne tik išieškotojo, bet ir skolininko materialinė padėtis. Dažnai skolininkas įsiskolina esant sunkiai finansinei situacijai. Jeigu antstolis ar pirmą ekspertizę atlikęs turto vertinimo ekspertas turtą įkainavo žymiai mažesne nei rinkos kaina, už realizuota turtą gauta suma gali dar labiau pabloginti skolininko padėtį. Įstatymas nedraudžia apskūsti arba nesutikti su antstolio ar eksperto įkainavimu. Todėl siekiant teismo vykdymo humaniškumo reikėtų peržiūrėti CPK 682 straipsnio dalį, kurioje teigiama, kad „Antstolio patvarkymas atsisakyti skirti papildomą ar pakartotinę ekspertizę neskundžiamas“. Autorės nuomone, skolininkas turi turėti teisę savo iniciatyva kreiptis į ekspertą ir prašyti įkainuoti areštuojamą turtą.

⁴⁹ CPK // ten pat, 681str.

⁵⁰ CPK // ten pat, 682 str.

⁵¹ ten pat

Teismo antstolių praktiniame darbe šį situacija dažnai sutinkama. Jeigu skolininkas nesutinka su areštuojamo turto vertinimo įstatymuose numatyta tvarka, pats gali išsikviesti nepriklausomą ekspertą ir apmokėti jo darbą. Esant tokiai situacijai, skolininkas privalo kreiptis į teismą su prašymu dėl eksperto įvertinimo patvirtinimo. Jei išieškotojas nesutinka su areštuojamo turto įvertinimu eksperto išvadoms teismo patvirtinimo nereikia.

Skolininkas yra labiau nei išieškotojas, kuris turi gauti fiksuotą skolą, suinteresuotas realizuojamo turto verte, nes tai tiesiogiai įtakoja jo ir jo šeimos materialinę padėtį. Todėl darytina išvada, kad skolininko interesai yra pažeidžiami ekspertizės skyrimo tvarkoje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nagrinėjant bylą dėl neteisingo žemės sklypo įvertinimo konstatavo, „kad specialias žinias turinčio asmens tyrimas, atliktas ne pagal antstolio patvarkymą vykdomojoje byloje, o tuo atveju, kai jau nagrinėjamas skundas dėl antstolio veiksmų teisme ir ne pagal teismo nutartį civilinėje byloje, nepaisant išvados tiriamojo mokslinio pobūdžio, negali būti laikomas ekspertize, o jos rezultatus įforminantis dokumentas – eksperto išvada CPK 216 straipsnio prasme (CPK 682 str. 6 d.).“⁵²

Eksperto įvertinimas turi būti atliktas laikantis tam tikrų formalių taisyklių, bet jai antstolis atsisako skirti papildomą ekspertizę, situacija teisiškai negali pajudėti iš mirties taško. Autorės manymu, reikėtų keisti areštuojamojo turto įvertinimo taisykles, suteikiant skolininkui daugiau teisių.

Kitokia nuomonė yra išreikšta Žmogaus teisių stebėjimo instituto išplėstiname Valdybos posėdyje 2005 rugpjūčio 25 d. Šiame posėdyje buvo nagrinėjama tyrimo atlikto Teisės projektų ir tyrimų centre pagal Žmogaus teisių stebėjimo instituto užsakymą ataskaita. Pagrindinis analizuojamas klausimas buvo: „Antstolių veiklą reguliuojančių teisės aktų analizė bei jų įgyvendinimo praktika“

Ataskaitoje teigiama, kad varžytinėse parduodamo turto rinkos kainos nustatymo tvarka neatitinka Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo reikalavimų, pagal kuriuos realizuojamą turtą turėtų vertinti nepriklausomi turto vertintojai ir tik tie, kurie nėra sąlygose, galinčiose turėti įtakos turto vertintojo nepriklausomumui, nešališkumui ir objektyvumui. Tačiau Instrukcija ir Civilinio proceso kodeksas nustato tvarką, pagal kurią antstolio vertinimas yra pagrindinis.⁵³

Turto vertinimo metodikoje yra pateiktas turto vertintojo apibūdinimas. Pagal tos metodikos 2.5. punktą turto vertintojas tai nepriekaištingos reputacijos fizinis asmuo, turintis atitinkamą išsimokslinimą oficialiai pripažintoje mokymo institucijoje, kvalifikacinį turto vertinimo pažymėjimą ir

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutartis c.b. R.Strončikas v. Klaipėdos apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, v. antstolė Asta Rimaitė Žičkuvienė, Nr. 3K-3-8/2005, kat 120.

⁵³ Žmogaus teisių stebėjimo instituto tinklapis http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/antstoliu%20tyrimas_santrauka.doc prisijungimo laikas : 2005m rugsėjo 15d.

pakankamai patirties bei kompetencijos, kad galėtų įvertinti turtą.⁵⁴ Antstolio turto vertinimas gali būti netikslus, dėl aukščiau minėtų savybių ir specialių žinių stokos. Autorės manymu turto vertinimą visada turėtų atlikti turto vertinimo ekspertas, tik esant turto arešto atvejams iki 10000 litų skolai padengti, tai padaryti galėtų pats antstolis, jai areštuojamą turto vertė neviršija skolai ir vykdymo išlaidoms padengti reikalingų sumų. Kai reikia skubiai uždėti turto areštą ir nėra galimybės greitai išsikviesti turto vertinimo ekspertą, antstolis gali pats įvertinti turtą, bet toks vertinimas, turėtų būti lengvai pakeičiamas turto vertinimo eksperto apskaičiuota suma, arba per nustatytą terminą toks ekspertas turi patvirtinti antstolio arešto akte nustatytą sumą.

Areštuojuojant turtą iš karto numatyti tik preliminarų įvertinimą ir terminą per kiek įvertinimas turi būti atliktas. Tikslų įvertinimą reikia atlikti prieš pat turto realizavimą. Toks reglamentavimas tisingas tada, kai užsitiesia teisminis nagrinėjimas. Tokioje situacijoje gali prireikti antrojo turto vertinimo eksperto įvertinimo, nes duomenys apie turto vertę nustatyti arešto metu jau bus netikslus. Taip pat reikėtų nustatyti, kiek laiko yra aktualus turto įvertinimas.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, Dėl turto vertinimo metodikos, 2.5.pt, 1996 m. vasario 14 d. Nr. 244 //1999, Nr.106-3081

3. TURTO REALIZAVIMO BŪDŲ CHARAKTERISTIKA

Turto realizavimas - tai areštuoto turto, kuris priklauso skolininkui ar įkaito davėjui nuosavybės teise, pardavimas iš varžytinių, per įmones, kurios verčiasi turto prekyba ir perdirbimu, perdavimas išieškotojui ar realizavimas kita Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatyta tvarka. Areštuoto turto realizavimas panaikina visus to turto areštus. Šį turtą nustatyta tvarka gali realizuoti:

- antstolis;
- valstybinės mokesčių inspekcijos įstaigos;
- vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkai;
- prekybos įmonės.

Jeigu turtas gali būti realizuojamas keliais būdais, tai kokių būdu jis bus realizuotas turi teisę pasirinkti išieškotojas. Jei išieškotojas per nustatytą terminą nepranešė apie savo pasirinktą turto realizavimo būdą, jį nustato antstolis.⁵⁵

Jaigu turtas negali būti realizuojamas per valstybinės mokesčių inspekcijos įstaigas, per vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininkus, ar per prekybos įmonės, besiverčiančias tokio turto prekybą, arba perdirbimu jis parduodamas iš varžytinių.

Nors turto realizavimo būdų yra daug, bet populiariausiu yra pardavimas iš varžytinių, dėl to kad kitais būdais realizuojamas ti specifinės savybės turintis turtas, arba priklausantis tam tikrai kategorijai. Šis teiginys bus pagrįstas detaliau nagrinėjant darbo problematiką.

3.1. VARŽYTINĖS – DOMINUOJANTIS TURTO REALIZAVIMO BŪDAS. PARDAVIMO IŠ VARŽYTINIŲ PROBLEMOS

Turto realizavimo procese problemos gali kilti įvairiuose turto realizavimo stadijose. CPK detalai reglamentuoja varžytinių vykdymo tvarką, kuri neatsiejama nuo turto realizavimo. Jeigu turtas patenka į tą kategoriją, kai gali būti parduotas tik varžytinių keliu (t.y. nekilnojamasis turtas bei kitas įstatymų nustatyta tvarka registruotas turtas, taip pat kitas kilnojamas turtas, kurio vieneto vertė viršija šimtą tūkstančių litų⁵⁶). Kai turtas parduodamas varžytinėse, visų pirma turi būti tinkamai paskelbta apie varžytines. Antstolis apie būsimas varžytines paskelbia antstolių kontoros skelbimu

⁵⁵ TM, Varžytinės // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=348>

⁵⁶ CPK // ten pat 706 str.

lentoje, turto buvimo vietos vietiniame laikraštyje bei specialiame interneto tinklalapyje ne vėliau kaip likus vienam mėnesiui iki varžytinių dienos.⁵⁷ Jeigu parduodamas turtas iš varžytinių, kuris neprivalo būti parduotas tokiu būdu, tokiu atveju apie būsimas varžytines antstolis skelbia ne vėliau kaip likus dvidešimčiai dienų iki varžytinių dienos. Tokiu būdu CPK 706 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata sudaro galimybę kuo didesniai suinteresuotų žmonių ratui sužinoti apie būsimą turto pardavimą.

Analizuojant įstatymus matome, kad yra pakankamai daug ir įvairių būdų, kuriais turi būti pranešama apie planuojamas varžytines. Taip apie varžytines gali sužinoti nemažai asmenų ir ne tik iš aplinkinių vietovių, bet ir visos Respublikos mastu. Vieno mėnesio ar dvidešimtys dienų terminas yra lyg ir pakankamas, kad su informacija apie būsimas varžytines spėtų susipažinti tuo besidomintys asmenys ir nuspręstų jose dalyvauti arba ne. Problema gali kilti, jeigu suinteresuoti asmenys neseka periodinės spaudos arba yra išvykę ilgesniam laikui iš gyvenamosios vietos. Tokiu atveju yra internetas. Ne paslaptis, kad vyresnės kartos atstovai šiuolaikinėmis informacijos tiekimo priemonėmis nepakankamai efektyviai naudojami. Skelbimas vietiniame laikraštyje gali būti neefektyvus, jai skolininko turtas yra pakankamai toli nuo tos vietovės, kurios regioniniame laikraštyje yra skelbimas apie varžytines. Pvz. 2005m gruodžio 17 dieną Trakų rajono laikraštyje „Trakų žemė“ antstolis Gražvydas Mickus paskelbė apie A. J priklausančio žemės sklypo esančio Prienų rajone pardavimą iš varžytinių. Apklausus antstolį paaiškėjo, jog skelbimas apie varžytines nebuvo išspausdintas Prienų rajono regioniniame laikraštyje, taip pat nėra skelbimo ant parduodamo turto. Akivaizdu, kad Trakų rajono gyventojų, toks skelbimas gali nesudominti, bet antstolis tame problemos nemato. Jo teigimu apie 90% besidominčių varžytinėmis asmenų, apie rengiamą pardavimą sužino iš interneto tinklalapyje paskelbtos informacijos. Tokia statistika prieštarauja formuluojamai teismų praktikai. LAT nutarime nr. 17 pasisako, kad „informacijos apie priverstinį turto pardavimą paskelbimo tikslas – pranešti kuo platesniam potencialių pirkėjų ratui apie skolininko turto pardavimą. Todėl skelbimai turi būti skelbiami periodinėse informavimo priemonėse, pasiekiančiose daugiausia skaitytojų“⁵⁸.

Siekiant praplėsti suinteresuotų trečiųjų asmenų ratą, apie būsimas varžytines gali būti skelbimas iškabinamas ir ant paties nekilnojamojo turto.⁵⁹ Toks skelbimas, pirmiausiai turėtų sudominti asmenis, ieškančius toje vietovėje nekilnojamojo turto. Šiuo metu, toks skelbimo būdas yra plačiai praktikuojamas parduodant nekilnojamąjį turtą. Iš reklaminių skelbimų gausos nekilnojamojo turto rinkoje galima daryti prielaidą, kad toks būdas yra veiksmingas. Todėl galima teigti, kad

⁵⁷ CPK // ten pat 705 str.

⁵⁸ Lietuvos Auščiausio Teismo Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 17 "Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant skurdus dėl teismo antstolių veiksmų, atliktų vykdant turto varžytines, taip pat nagrinėjant civilines bylas dėl turto pardavimo iš (be) varžytynių aktų arba turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais, 6 pt // Teismų praktika, 1999 Nr. IV

⁵⁹ CPK // ten pat 706 str. 2 d.

organizuojant nekilnojamo turto pardavimą iš varžytinių reikėtų plačiau naudotis viešųjų skelbimų iškabavimo ant nekilnojamojo turto praktika. Autorės nuomone, toks skelbimas turėtų būti ne tik tinkamu laiku ir tinkamoje vietoje iškabintas, bet ir vizualiai tinkamai pateiktas. Remiantis bendrais reklamos principais, jis turėtų būti aiškiai matomas, informatyvus, greitai ir lengvai suvokiamas. Pageidautina į skelbimą įvesti spalvą. Geriausiai dėmesį atkreipia geltona ir raudona arba šių spalvų su juoda kontrastas.⁶⁰

Aišku, kad labiausiai varžytinių rezultatais yra suinteresuoti išieškotojas ir skolininkas. Apie turto pardavimo iš varžytinių laiką ir vietą antstolis pasirašytinai praneša išieškotojui ir skolininkui asmeniškai arba registruotu laišku.⁶¹ Tokiu būdu yra užtikrinama, kad informacija apie varžytinių laiką ir vietą abiem šalims yra pranešta tinkamai ir joms suteikta teisė stebėti turto pardavimo iš varžytinių procesą. Jeigu skolininkas ar išieškotojas mano, kad visi anksčiau paminėti būdai neužtikrina tinkamo paskelbimo apie būsimas varžytines, jie dar gali patys imtis priemonių, kad apie varžytinėse parduodamą turtą sužinotų kuo daugiau galimų pirkėjų. Tokios priemonės galėtų būti bet kokios teisėtos informacijos teikimo paslaugos (pavyzdžiui, per radiją ar televiziją, Respublikinėje spaudoje ir pan.). Tinkamai paskelbus apie varžytines išsprendžiama realių pirkėjų paieškos ir pritraukimo problema.

Paskelbus apie būsimas varžytines, jų dar galima išvengti, kai skolininkas pasinaudoja savo teise iki varžytinių pasiūlyti iš varžytinių parduodamo turto pirkėją arba kai antstolis pasinaudoja savo teise atšaukti varžytines. Jeigu iki varžytinių pradžios paaiškėja aplinkybės, keliančios abejonių dėl būsimų varžytinių teisėtumo, antstolis savo patvarkymu gali varžytines atšaukti. Tai yra antstolio teisė, bet ne pareiga, ir jis neturėtų ta savo teise piktnaudžiauti, o varžytines atšaukti tik esant realioms aplinkybėms dėl varžytinių teisėtumo nebuvimo (pvz., kad turtas iš tikrųjų priklauso keliems asmenims, o ne skolininkui vienam ir ta aplinkybė paaiškėja jau paskelbus varžytines). Iki varžytinių pradžios skolininkas gali pats arba pavesti kitiems asmenims surasti iš varžytinių parduodamo turto pirkėją. Jeigu iki varžytinių pradžios į antstolio depozitinę sąskaitą sumokama ne mažesnė pinigų suma kaip turto arešto akte nurodyta realizuojamo turto vertė, arba mažesnė suma, kurios užtenka visiškai padengti įsiskolinimams ir vykdymo išlaidoms, turto pardavimas iš varžytinių nutraukiamas ir turtas grąžinamas skolininkui.⁶² Tokiu būdu skolininkas dar gali išvengti priverstinio turto realizavimo ir išieškojimo iš jo. Nors tokiu atveju vis tiek reikės padengti visas vykdymo išlaidas, bet jeigu skolininkui atsiranda galimybė susimokėti visus skolinius įsipareigojimus, jis gali išvengti tokio

⁶⁰ plačiau J. Mayers, *Psichologija*, V. 2000, 253 psl.

⁶¹ CPK // ten pat 706 str. 3 d.

⁶² CPK // ten pat 704 str. 2 d.

prievartinio veiksmo, kaip iškeldinimas iš gyvenamųjų patalpų, ar kokio kito sentimentalią vertę turinčio turto praradimo.

Tyrimas parodė (priedas nr. 1), kad pusė skolininkų, kurių turtas yra parduodamas iš varžytinių, patys suranda pirkėją ir turtą parduoda už turto arešto akte nurodyta sumą.

Jeigu minėtomis savo teisėmis nei antstolis, nei skolininkas nepasinaudoja, tuomet vykdomos varžytinės CPK XLIX skyriuje nustatyta tvarka. Iki varžytinių pradžios antstolio nustatyta tvarka visi pageidaujantys gali apžiūrėti parduodamą iš varžytinių turtą, tačiau pačiose varžytinėse gali dalyvauti ne visi suinteresuoti asmenys. Varžytinėse neturi teisės dalyvauti teisėjai, antstoliai, antstolių kontoros darbuotojai ir išvardintų asmenų artimieji giminaičiai. Ir tai yra suprantama, kadangi turtą parduoda antstolis, tai jeigu jis tą turtą ir pirkimą gali būti suinteresuotas, jį nusipirkti už kuo mažesnę kainą. Varžytinių aktą tvirtina teisėjas, todėl jeigu jis pats dalyvautų kaip pirkėjas varžytinėse ir jas laimėtų, tai greičiausiai būtų sunku apskusti varžytinių aktą dėl jo teisėtumo. Tam, kad išvengti interesų konflikto, visi paminėti asmenys varžytinėse dalyvauti negali.

Asmenys, kurie nori dalyvauti varžytinėse, prieš joms prasidedant, turi išpildyti dalyvavimo varžytinėse sąlygas, numatytas CPK 710 straipsnyje. Norintys dalyvauti varžytinėse asmenys privalo iki varžytinių pradžios pasirašyti, kad nėra numatytų jiems kliūčių dalyvauti varžytinėse (jie nėra teisėjai, antstoliai, jų kontorų darbuotojai ir artimieji giminaičiai). Gali iškilti klausimas, ar negali dalyvauti tik nurodytų asmenų giminaičiai, ar ir sutuoktinis, ar galima sutuoktinį priskirti artimajam giminaičiui. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.130 straipsnis nustato, kad giminystė yra kraujo ryšys tarp asmenų, kilusių vienas iš kito arba iš bendro protėvio. O CK 3.135 straipsnis nustato, kad artimaisiais giminaičiais pripažįstami tiesiosios linijos giminaičiai iki antrojo laipsnio imtinai (tėvai ir vaikai, seneliai ir vaikaičiai) ir šoninės linijos antrojo laipsnio giminaičiai (broliai ir seserys). Taigi sutuoktinis į artimojo giminaičio sąvoką nepatenka. Įstatyme (pvz., CPK) gali būti nustatytas ir platesnis artimųjų giminaičių sąrašas, tačiau konkrečiai CPK 709 straipsnis artimųjų giminaičių sąvokos neapima. CPK paprastai nustatydamas tam tikrus draudimus artimiesiems giminaičiams, paminėti atskirai ir sutuoktinį, jo neįtraukdamas į giminaičių sąvoką (pvz., CPK 35 str., 56 str., 65 str.). Tokia CPK 709 straipsnio formuluotė suponuoja mintį, kad teisėjo, antstolio, antstolių kontoros darbuotojų sutuoktinis gali dalyvauti varžytinėse. Tačiau tokia nuostata nėra korektiška, kadangi sutuoktinis, kaip ir kitas artimas giminaitis, dalyvaudamas varžytinėse sukuria neskaidrią situaciją. Interesų konfliktas turėtų pasireikšti minėtų asmenų sutuoktiniams dalyvaujant varžytinėse, todėl neturėtų būti leidžiama jiems dalyvauti. Tęsiant toliau mintį apie sąlygas varžytinėms įvykti, reikia paminėti, kad prieš prasidedant varžytinėms, dalyviai turi įmokėti į antstolio depozitinę sąskaitą ar sumokėti pagal antstolio kvitą varžytinių dalyvio mokestį, kuris sudaro dešimt procentų pradinės

parduodamos turto kainos. Ši nuostata įtvirtinta įstatyme tam, kad būtų išvengta nereikalingo ilgo proceso, kad į varžytines susirinktų realiai suinteresuoti asmenys, kurie nori įsigyti tą turtą. Tokiu būdu bus išvengta proceso vilkinimo, nes varžytinėse greičiausiai niekas nebandys dalyvauti vien dėl smalsumo ar tam, kad galbūt ką nors pavyks įsigyti mažesne kaina. Taip varžytinės bus tikslingos, vyks tam, kad suinteresuoti žmonės varžydamiesi brangiau nupirktų priverstinai realizuojamą turtą, dėl ko bus efektyviau patenkinti išieškotojo reikalavimai, ir mažiau nukentės skolininkas. Įstatymas saugo ir potencialaus pirkėjo interesus. Jeigu asmuo nuperka turtą iš varžytinių, tai įmokėtas varžytinių dalyvio mokestis įskaitomas į pirkimo kainą. O jeigu varžytinės paskelbiamos neįvykusiomis arba jos pasibaigia, tuomet varžytinių mokestis per tris dienas grąžinamas jį sumokėjusiam asmeniui. Taigi, potencialaus pirkėjo interesai taip pat nenukenčia net ir nesėkmės atveju, nes jam grąžinamas dalyvio mokestis. Dalyvio mokestis negrąžinamas jei realus pirkėjas neturėjo teisės dalyvauti varžytinėse arba jeigu pirkėjas per nustatytą terminą nesumokėjo už įsigytą turtą visos sumos. Jei paaiškėja, kad pirkėjas nepaisė įstatyme nustatyto minėto draudimo arba jeigu neįvykdė pareigos laiku sumokėti reikiamos sumos už įgytą turtą, tuomet varžytinių dalyvio mokestis atitenka skolininko įsiskolinimui ir iki varžytinių atsiradusioms vykdymo išlaidoms padengti. Kai pirkėjas, kuris žinomai neturėjo teisės dalyvauti varžytinėse, sumokėjo visą kainą už nupirktą turtą, tada sumokėta pinigų suma panaudojama įsiskolinimams padengti, o turtas pareina valstybės nuosavybėn.⁶³ Tai yra griežta, tačiau teisiškai užtikrinanti veiksmingą varžytinių tvarką.

Bendra taisyklė yra tokia, kad varžytinėse dalyvaujama asmeniškai. Tačiau CPK 712 straipsnis numato galimybę suinteresuotiems asmenims dalyvauti ir raštu. Kai kurios sąlygos sutampa su sąlygomis, taikomomis dalyvaujant asmeniškai. Tai pasirašymas, kad nėra kliūčių dalyvauti varžytinėse ir dalyvio mokesčio sumokėjimas. Asmuo, kuris dalyvauja varžytinėse raštu, turi pateikti savo pasiūlymą dėl kainos, nurodyti savo vardą, pavardę, asmens kodą, adresą (arba juridinio asmens pavadinimą, kodą, buveinę ar adresą) antstoliui užklijuotame voke. Tokie vokai yra registruojami. Pradėjus varžytines, antstolis viešai atplėšia voką ir paskelbia pirkėjo vardą, pavardę (pavadinimą) ir jo siūlomą pirkimo kainą. Jeigu ji atitinka CPK 713 str. 4d. ir 718 str. ar 722 str. nustatytus reikalavimus, tai tokia pasiūlyta kaina yra laikoma pradine varžytinėse parduodamo turto kaina. Gali būti taip, kad kiti varžytinių dalyviai nepasiūlo didesnės kainos, tokiu atveju laimėjusiu varžytines pripažįstamas asmuo, raštu pateikęs pasiūlymą dėl kainos.

Kyla klausimas, ar raštu dalyvaujantis asmuo gali pasiūlyti neapibrėžtą kainą, ar gali surašyti tokią nuostatą, kad kokia kaina bebūtų pasiūlyta, jis vis tiek siūlo daugiau nei galutinė kaina, arba kad

⁶³ CPK // ten pat 711 str.

visada kelia kainą tam tikru procentu. Toks dalyvavimas varžytinėse neturėtų būti negalimas, nes tai pažeistų teisėtų lūkesčių principą ir pačių varžytinių esmę. Juk pats varžytinių apibrėžimas sako, kad dėl turto turi būti varžomasi. Jeigu asmuo pradinėje stadijoje pasiūlo bet kokią kainą, tik visada didesnę negu siūlys kiti potencialūs pirkėjai, tokiu atveju varžytinės realiai ir nevyks. Po tokio pradinės kainos paskelbimo susiklosto dvejopa situacija. Arba dalyviai nebus suinteresuoti toliau dalyvauti varžytinėse dėl jų baigties betiksliškumo ir beprasmiškumo. Arba piktnaudžiaujant savo teise kainą gali užkelti iki nerealaus ribos ir raštu dalyvaujantis pirkėjas nebeįstengs, ar nenorės jos sumokėti. Tokiu būdu susidarytų probleminė situacija. Asmeniškai varžytinėse dalyvaujantys asmenys nematytų realios turto įsigijimo perspektyvos, o varžytinės neatliktų savo funkcijos ir jos neįvyktų. Taip būtų pažeidžiami skolininko ir išieškotojo interesai.

Bendrą varžytinių vedimo tvarką ir eigą nustato CPK 713 str. Varžytinės vyksta skelbime nurodytoje vietoje ir nurodytu laiku. Varžytines veda antstolis, ir prieš pradėdamas jas, rašytiniu patvarkymu dar gali ne ilgiau kaip trims valandoms atidėti varžytinių pradžią. Varžytinėse dalyvaujantis skolininkas turi teisę nurodyti, kurie tose varžytinėse parduodami daiktai turėtų būti parduodami pirma kitų. Antstolis šio skolininko nurodymo privalo laikytis. Ši nuostata galėtų būti pateisinama tuo, kad jeigu už pradžioje parduotą turtą būtų gauta daugiau nei tikėtasi ir pakaktų padengti skolininko įsiskolinimus, tuomet nereikėtų išvaržyti kito likusio turto.

Egzistuojanti tvarka atsižvelgia į skolininko interesus, bet situacija keičiasi, kada yra areštuoti keli tam pačiam skolininkui priklausantys objektai, nes antstolis gali paskelbti kiekvienam objektui atskiras varžytines, savo nuožiūra nustatydamas eilės tvarką. CPK 715 str. tokios situacijos neatspindi. Skolininko teisė pasirinkti realizuojamo turto eiliškumą iki paskelbimo apie varžytines nėra reglamentuojama, tai jis gali padaryti tik tuomet, kai vienu varžytinių metu realizuojami vienam skolininkui priklausantys keli objektai. Pvz jai skolininkui priklauso 3 skirtingos vertės žemės sklypai ir visi jie buvo areštuoti. Tikėtina, kad varžytinių metu kaina gali pakilti taip, kad užteks realizuoti du brangesnius sklypus, o trečias gali likti skolininkui. Bet jai antstolis pradės realizavimą nuo pigiausių ar mažiausia susidomėjimą turinčių sklypų greičiausiai visi jie bus realizuoti, o skolininkas gaus tik likutinę pinigų sumą.

Parduodant turtą iš varžytinių nustatoma turto pradinė kaina sudaro aštuoniasdešimt procentų kainos, nustatytos įkainojant turtą, ir pirmasis kainos padidėjimas turi sudaryti ne mažiau penkis procentus pradinės turto pardavimo kainos, jeigu parduodamo turto pradinė kaina iki penkiasdešimties tūkstančių litų, ne mažiau kaip keturis procentus – jeigu parduodamo turto pradinė kaina yra nuo penkiasdešimties tūkstančių litų iki šimto tūkstančių litų, ir ne mažiau kaip tris procentus – jeigu parduodamo turto pradinė kaina viršija šimtą tūkstančių litų.

Įstatymas numato, kad turto kaina varžytinių metu negali būti dribtinai sumažinta.

Tas, kuris varžytinėse pasiūlo didžiausią kainą, laikomas parduoto turto pirkėju. Jis privalo visą sumą už varžytinėse nupirktą daiktą sumokėti per penkias dienas nuo varžytinių pabaigos, nebent pirkėjo prašymu antstolis savo patvarkymu leistų pratęsti sumokėjimo terminą iki vieno mėnesio. Varžytinių metu antstolio paskirtas raštvedys arba kitas antstolis rašo varžytinių protokolą, kuriame nurodoma visa varžytinių eiga. Taip pat protokole nurodoma varžytinių vieta ir laikas, kada varžytinės pradėtos ir baigtos, antstolio vardas ir pavardė, kurioje vykdomojoje byloje parduotas turtas, kas užsiregistravo dalyvauti varžytinėse, kas dalyvauja jose, kokia pradinė parduodamo turto kaina, kas pasiūlė didesnę kainą, kam parduotas turtas. Jeigu kam nors neleidžiama dalyvauti varžytinėse, protokole turi būti pažymėtos antstolio nurodytos neleidimo priežastys. Protokolą pasirašo varžytines vykdęs antstolis, protokolą surašęs asmuo, varžytinėse turtą nupirkęs asmuo (jeigu jis dalyvavo varžytinių metu), taip pat gali pasirašyti išieškotojas, skolininkas ir kiti varžytinių dalyviai.

Tokiu detaliu varžytinių vedimo tvarkos reglamentavimu (aprašymu), apsisaugoma nuo galimų konfliktinių situacijų.

Varžytines antstolis savo patvarkymu gali paskelbti neįvykusiomis, jeigu varžytinėse nedalyvavo nė vienas arba dalyvavo tik vienas pirkėjas, taip pat jeigu kaina neatitiko CPK 713 str. nustatytų reikalavimų, tokiu atveju turtas perduodamas išieškotojui už pradinę turto pardavimo iš varžytinių kainą. Varžytinės taip pat skelbiamos neįvykusiomis jeigu pirkėjas per nustatytą terminą nesumoka visos sumos už varžytinėse pirtą turtą ar iki teisėjui patvirtinant varžytinių aktą paaiškėja, kad pirkėjas neturėjo teisės dalyvauti varžytinėse ar dėl įstatymo pažeidimo teisėjas atsisako tvirtinti turto pardavimo iš varžytinių aktą, tuomet turtas išieškotojui perduodamas už tą kainą, kuria jis buvo perkamas paskelbtose neįvykusiomis varžytinėse. Išieškotojui turtas perduodamas tik tada, jei išieškotojas raštu praneša antstoliui apie sutikimą paimti turtą. Tuomet išieškotojas turi per penkias dienas (ar antstoliui surašius patvarkymą ir pratęsęs terminą - per vieną mėnesį) įmokėti į antstolio depozitinę sąskaitą perduodamo turto kainos ir jo daliai tenkančios lėšų sumos, apskaičiuotos kiekvienam išieškotojui laikantis nustatytos reikalavimų patenkinimo eilės, skirtumą. Jeigu išieškotojas atsisako priimti turtą, skelbiamos antrosios varžytinės, o jeigu varžytinės laikomos neįvykusiomis dėl įstatymo pažeidimo, tuomet rengiamos pakartotinės varžytinės. Antrosios varžytinės vyksta ta pačia tvarka, kaip ir pirmosios, tik pradinė parduodamo turto kaina sudaro šešiasdešimt procentų turto kainos, kuri buvo įkainota. Jeigu ir šios nepavyksta, tuomet tik dėl įstatymo pažeidimo gali būti rengiamos antrosios pakartotinės varžytinės. Nepavykus antrosioms varžytinėms, turtas grąžinamas skolininkui, o tam turtui areštas naikinamas, išieškojimas gali būti nukreipiamas į kitą skolininko turtą arba į tą patį, bet ne anksčiau kaip po vienerių metų nuo turto grąžinimo skolininkui.

Jeigu varžytinės įvyksta sėkmingai - turtas parduodamas, tuomet yra rašomas turto pardavimo iš varžytinių aktas. Antstolis rašo kiekvieno iš varžytinių parduodamo daikto pardavimo iš varžytinių aktą. Jame nurodoma, kas, kur ir kada įvykdė varžytines, koks parduodamo turto pavadinimas, turto unikalus numeris ir turto apibūdinimas. Taip pat įrašomas tikslus pirkėjo vardas ir pavardė, asmens kodas bei jo adresas (juridinio asmens pavadinimas, kodas, buveinė ar adresas) ir už nupirktą turtą sumokėta suma. Tokį aktą pasirašo antstolis ir pirkėjas, taip pat pridedamas varžytinių protokolai ir skelbimas apie varžytines. Antstolis turto pardavimo iš varžytinių aktą pateikia tvirtinti apylinkės teismo, kurio veiklos teritorijoje jis yra, teisėjui ne vėliau, kaip kitą darbo dieną po to, kai pirkėjas sumoka visą sumą, už kurią nupirko turtą. Teisėjas turto pardavimo iš varžytinių aktą tvirtina rezoliucija ne vėliau kaip dvidešimt dienų po varžytinių. Jeigu dėl antstolio veiksmų, susijusių su varžytinėmis, paduodamas skundas arba jeigu dėl varžytinių teisėtumo teisėjui kyla abejonių, klausimas dėl turto pardavimo iš varžytinių akto tvirtinimo nagrinėjamas teismo posėdyje. Tame pačiame teismo posėdyje išnagrinėjami skundai dėl antstolio veiksmų parduodant turtą iš varžytinių. Klausimas dėl varžytinių akto tvirtinimo ir skundai dėl antstolio veiksmų išsprendžiami ta pačia teismo nutartimi. Teismas gali pasielgti dvejopai: jeigu nustato esminius pažeidimus, padarytus parduodant turtą iš varžytinių, nutartimi atsisako tvirtinti varžytinių aktą ir varžytines pripažįsta neįvykusiomis; jeigu priima nutartį, kuria patvirtina varžytinių aktą, jai įsiteisėjus laikoma, kad turtas parduotas, o turto pardavimo iš varžytinių aktas yra nuosavybės teisę patvirtinantis dokumentas. Areštuoto turto realizavimas panaikina visus to turto areštus, todėl turto pardavimo iš varžytinių aktas siunčiamas turto arešto aktų registrui, kad būtų panaikinti visi areštai realizuotam turtui.

Teisėjui, kuris turi nuspręsti tvirtinti varžytinių aktą ar ne, tenka didelė atsakomybė. Ar buvo laikomasi skaidrumo ir sąžiningumo principų? Ar nedalyvavo neturintys tam teisės asmenys, ar nebuvo dirbtinai sumažinta kaina, ar dėl korupcijos dirbtinai padaryta klaida? Jai buvo įvykdyti kokie nors pažeidimai ir jų teismas laiku nenustatys, po to paskelbti varžytines negaliojančiomis ir taikyti restituciją yra labai sudėtinga.

Faktas, kad LAT nagrinėja labai daug bylų dėl turto pardavimo iš varžytinių akto pripažinimo negaliojančiu ir kad nemaža dalis ieškinių yra patenkinama rodo, kad teismai tik formaliai tikrina tvirtinamo akto teisėtumą.

3.2. KITI TURTO REALIZAVIMO BŪDAI

3.2.1. VERTYBINIŲ POPIERIŲ VIEŠOSIOS APYVARTOS TARPININKŲ VAIDMUO VYKDANT TURTO REALIZAVIMĄ

Vertybiniai popieriai tai ypatingas turtas, kurio realizavimas praktikoje pasitaiko retai. CPK 664 straipsnio 2 dalis ir CPK 665 straipsnio 2 dalis nustato, kad antrąją eilę išieškoma iš skolininko pinigų, vertybinių popierių ir kt. Tačiau dažniausiai sutinkama tokia situacija, kad jai fiziniai asmenys neturi pinigų, tai dažniausiai jie neturi ir vertybinių popierių. Juridiniai asmenys, nors ir turi pvz. akcijų, bet antstoliai greičiau nukreipia išieškojimą ne į vertybinius popierius, o į pinigus, pagamintą produkciją (prekes), ar į kitą kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, tiesiogiai nenaudojamą ir nepritaikytą tiesiogiai naudoti gamyboje (išskyrus administracines patalpas). Nepaisant to, kad praktikoje pasitaiko mažai vertybinių popierių realizavimo atvejų, CPK yra visas skyrius, reglamentuojantis jų arešto ir realizavimo ypatumus. Pastebėta, kad Sprendimų vykdymo instrukcijoje nėra nieko pasakyta apie tokį realizavimo būdą.

Autorės atlikta Trakų ir Kaišiadorių apylinkės teismų teritorijas aptarnaujančių antstolių apklausa taip pat patvirtina, kad išieškojimas iš vertybinių popierių nėra paklausus turto realizavimo būdas. Šiame tyrime dalyvavę antstoliai per šios metus neturėjo nei vieno vertybinių popierių areštavimo ir realizavimo atvejo. Autorės manymu, šis faktas rodo, kad greičiausiai panaši situacija yra ir kitose rajoninėse apylinkėse.

Vertybiniai popieriai suprantami kaip nuosavybės arba skolos dokumentai, naudojami atliekant finansines operacijas (tiek privačiame, tiek valstybiniame sektoriuose). Skolos vertybiniais popieriais gali būti vyriausybės leidžiami išdo vekseliai, aukštą reitingą turinčių bendrovių leidžiami atviros rinkos vekseliai, įmonių leidžiami komerciniai vekseliai, įvairių finansinių institucijų leidžiami indėliai (depozitai), perleidžiamieji indėlių sertifikatai, obligacijos, hipotekos lankštai. Nuosavybės dokumentai gali būti paprastos ar privilegijuotos akcijos pajai. Taip pat skiriami išvestiniai vertybiniai popieriai forvardai (išankstiniai sandoriai, Forward kontakts), fjučersai (ateities sandoriai, Futures), optionai (Options) ir svopai (apsikeitimo sandoriai, Swap)⁶⁴

Gilinantį į nagrinėjamą temą paaiškėjo, kad investavimas į vertybinius popierius nėra labai populiarus pinigų saugojimo būdas. Didžiausią reikšmę turi nuosavybės teises patvirtinantys

⁶⁴ Višinskis V., Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: dr.disert. soc.mokslai: teisė (01 S) //LTU. -Vilnius., 1999. psl 139

dokumentai – akcijos. Todėl šiame skyriuje bus nagrinėjamos būtent su akcijų realizavimu sietinos problemos.

Akcijos – tai vertybiniai popieriai, patvirtinantys jų savininko (akcininko) teisę dalyvauti valdant bendrovę, jeigu įstatymai nenustato ko kita, teisę gauti dividendą, teisę į dalį bendrovės turto, likusio po jos likvidavimo, ir kitas įstatymų nustatytas teises.⁶⁵ Akcijų, kaip skolininko turto realizavimas nėra toks skaudus, kaip pvz. gyvenamųjų patalpų pardavimas iš varžytinių. Jas realizuojant niekam netaikomos privilegijos. Akcinių bendrovių įstatymas numato, kad pirmumo teise įsigyti bendrovės išleidžiamų akcijų gali bendrovės akcininkai proporcingai nominaliai vertei akcijų, kurios jiems nuosavybės teise priklauso visuotinio akcininkų susirinkimo, priėmusio sprendimą padidinti įstatinį kapitalą papildomais įnašais, dieną.⁶⁶ Ši teisė gali būti atšaukta tik visiems bendrovės akcininkams sutinkant.⁶⁷ Realizuojant akcijas vykdymo proceso tvarka ši nuostata negalioja. Jeigu vienas akcininkas prasiskolino ir jo akcijas areštavo antstolis, tai pirmumo teisę jo akcijoms įsigyti nebus suteikta kitiems akcininkams. Autorės manymu, reikėtų atsižvelgiant į Akcinių bendrovių įstatymą suteikti akcininkams pirmumo teisę perkant realizuojamas akcijas. taip būtų sumažintas akcininkų skaičius, arba sudaryta galimybė vienam iš jų įsigyti kontrolinį akcijų paketą. Remiantis dabar galiojančiu akcijų priverstinio pardavimo reglamentavimu, yra didelė tikimybė, kad akcininkų gretas papildys naujas narys.

Vertybinių popierių realizavimas praktikoje sutinkamas nedažnai ir dėl to, kad antstoliai neretai negali tokio turto surasti. Privaloma tvarka Lietuvos centriniame vertybinių popierių depozitoriume registruojami tik Akcinių bendrovių (toliau AB) akcininkai, Uždarujų akcinių bendrovių (toliau UAB) akcininkų registro niekas nevykdo. Registre nurodomi tik steigėjų duomenys, bet jai akcijų savininkai pasikeitė, tai jie registruojami tik vidiniame įmonės Akcininkų registro žurnale. Antstolis numanydamas, kad skolininkas turi konkrečios UAB akcijų, gali nusiusti į tą bendrovę užklausimą, informacijos patikrinimui. Gavus tokį užklausimą UAB privalo antstoliui suteikti informaciją apie akcininkus. Kartais antstolis nors ir numano, kad skolininkas turi UAB akcijų, tačiau tiksliai nežino kokia tai UAB tai jis gali niekada nei akcijų nei UAB nesurasti. Problema kyla tame, kad nėra bendros akcininkus registruojančios bazės. Tokia situacija gali pasinaudoti nesąžiningi skolininkai, norintys nuslėpti savo turtą. Investuodami į klestinčios UAB akcijas jie ne tik gaus kiekvienais metais patrauklius dividendus, bet ir gali nesirūpinti, kad skolų išieškotojai atras jų pasipelnymo šaltinį.

⁶⁵ AB įstatymas 40 str.// Valstybės Žinios, 2003, Nr. 123-5574

⁶⁶ AB įstatymas 49 str. 5 d.// ten pat

⁶⁷ AB įstatymas 57 str. 7 d.// ten pat

Vertybiniai popieriai, įtraukti į vertybinių popierių biržos prekybos sąrašus, realizuojami akcijų paketų pardavimui biržos taisyklėse nustatyta tvarka.⁶⁸ Akcijos parduodamos neatsižvelgiant į jų realizavimo priverstinumą. Tik po mėnesio jų pardavimo kaina yra sumažinama dvidešimčia procentų, kas padidina susidomėjimą jomis. Nors akcijų pirkimas iš skolininko, neturėtų sukelti ypatingų nepatogumų, bet tai padidintos rizikos sandoris. Šiuo metu galiojantis CPK nustato, kad per pirmą mėnesį vertybinių popierių vertė nesumažėja. Kai jų niekas nenuperka, tada siūloma paimti išieškotojui, o jai jis nesutinka, vertybinių popierių vertė krenta dvidešimčia procentų. Jai per du mėnesius niekas jų nenuperka nerealizuotas turtas grąžinamas skolininkui ir metus laiko negalima nukreipti išieškojimo į tuos pačius vertybinius popierius. Siekiant greičiau patenkinti išieškotojo reikalavimus siūlytina, kad vertybinių popierių vertė būtų sumažinta bent dešimčia procentų, nuo jų realizavimo pradžios Vertybinių popierių biržoje.

Teismų praktikos nagrinėjama tema neradau. Iš to galima padaryti išvadą, kad mažai praktinio pritaikymo turinčiame reglamentavime nepasitaiko konfliktinės situacijos. Tai natūralu, nes jai skolininko gretas papildo juridinis asmuo, tai jo sąskaitoje dažniausiai atsiranda pinigų, kurios žymiai paprasčiau areštuoti, o jais padengti ir skolą ir vykdymo išlaidas.

Privaloma tvarka Lietuvos centriniame vertybinių popierių depozitoriume registruojami tik AB akcininkai, UAB akcininkų registro niekas nevykdo, tai sudaro kliūčių ieškant skolininko turto, į kurį turi būti nukreiptas išieškojimas.

⁶⁸ CPK // ten pat, 729 str. 1 d.

3.2.2. TURTO REALIZAVIMO PER PREKYBOS ĮMONĖS TEISINIO REGLAMENTAVIMO TRŪKUMAI

Gretai gendančiam, geitai galinčiam prarasti savo prekinę vertę ar turinčiam mažą paklausą turtui CPK numato galimybę parduoti per prekybos įmones. Tokias nuostatas randame CPK 696 ir 697 straipsniuose. Sprendimų vykdymo instrukcijoje nerandame detalizavimo. Šio reglamentavimo aiškiai nepakanka. CPK 697 straipsnyje reglamentuoti atvejai praktiniame antstolių darbe yra vengiami dėl to, kad toks skubotas sprendimų vykdymas yra labai rizikingas. Laiku nerealizavus areštuoto turto, skolininkas gali pareikšti kaltinimus dėl netinkamo antstolio veiksmų atlikimo. Dėl specifinių realizuojamo turto savybių, antstoliai savo praktikoje prieš turto areštavimą susitaria su įmone, kuri tokį turtą norėtų realizuoti. Taip daroma tam, kad vykdymo veiksmai būtų atliekami greičiau ir operatyviau.

Problemos kyla ir areštuojamo turto kainos nustatyme. CPK neaiškiai reglamentuoja turto įkainojimo klausimą. Vadovaujantis bendrąja areštuojamo turto įvertinimo taisykle, tai turėtų būti rinkos kaina. Prekyboje toks terminas mažai vartojamas. Dažniau sutiksime didmeninės ir mažmeninės kainos sąvoką. 697 straipsnyje nurodoma, kad sumos, kurias gauna įmonės, pardavusios perduotą joms skolininko turtą, atskaičius realizavimo išlaidas, per tris dienas nuo pardavimo dienos pervedamos į antstolio depozitinę sąskaitą.⁶⁹ Kokios tai sumos ir kokio dydžio gali būti realizavimo išlaidos neaišku. Pvz. Lenkijos Respublikos CPK nustato aiškiai ir konkrečiai, kad areštuotus kilnojamus daiktus, kurie gali būti prekybos objektu, antstolis gali parduoti tokių daiktų prekyba besiverčiančiam verslininkui už didmeninę kainą, o jai tokios kainos nėra dokumentuose, tai 25% mažesne nei reali daiktų vertė.⁷⁰

Toks ar panašus reglamentavimas leistų aiškiai nustatyti perduodamo turto kainą. Dar vienas esminis skirtumas tarp Lenkijos ir Lietuvos reglamentavimo yra tas, kad Lenkijoje antstolis parduoda turtą verslininkui jo paties rizikai ir atsakomybei, o Lietuvoje turtas yra perduodamas prekybos įmonei, bet jai turtas liktų nerealizuotas įmonė finansinių nuostolių neturėtų. Visi nuostoliai atitektų skolininkui, kuris nors ir turi teisę skusti antstolio veiksmus, bet greičiausiai tuo nieko nepasieks, nes antstoliui įstatymas numato puikias gynybos sąlygas, o tiksliau nenumato tikslių nuostatų sukeliančių jam tam tikras pareigas.

Dar mažiau reglamentuota yra brangiųjų metalų ir brangakmenių realizavimo tvarka. Tam skirtas yra tik vienas CPK straipsnis, kuriame yra aiškiai nurodyta, kad šiai kategorijai priklausančiam

⁶⁹ CPK // ten pat, 697 str. 2d.

⁷⁰ Lenkijos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Kodeks postępowania cywilnego, Art. 865. § 1., Dz.U. 2001.98.1071 // <http://europoland.republika.pl/kpc.htm> Prisijungimo laikas 2005 lapkritis

turtas realizuojamas tik per prekybos įmones.⁷¹ Tokia imperatyvi norma prieštarauja CPK nustatytai taisyklei, kad kilnojamasis turtas, kurio vieneto vertė viršija šimtą tūkstančių litų, realizuojamas parduodant iš varžytinių.⁷² Čia susidaro įstatymų kolizija. Brangiųjų metalų ir brangakmenių vieneto kaina gali būti įvairi, kartais ir viršijanti 100 000 Lt. Nors tokių brangenybių yra nedaug, bet susidarius tokiai situacijai, realizuojant turtą iš varžytinių jo vertė sumažėtų 20% t.y. 20 000 Lt. Jei turtas būtų perduotas prekybos įmonei, neaišku kiek reikėtų laukti tinkamo kliento realizuojamai prekei įsigyti. CPK nenustato per kiek laiko turi būti parduotas toks turtas, ir kokių veiksmų reikėtų imtis jo nepardavus.

Palyginimui Lenkijos Respublikos CPK atskirai nereglamentuoja brangiųjų metalų ir brangakmenių realizavimo tvarkos, jie suprantami, kaip kilnojami daiktai, kurie gali būti prekybos objektu.⁷³ Realizavimas vyksta tik per verslininkus užsiimančius tokio turto prekybą.

⁷¹ CPK // ten pat, 696 str.

⁷² CPK // ten pat 694 str. 1 d.

⁷³ Lenkijos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Art. 865. § 1, // ten pat

3.2.3. VALSTYBINĖS MOKESČIŲ INSPEKCIJOS ĮSTAIGOS, ATSKIRAS TURTO REALIZAVIMO BŪDAS

Paprastai turtas yra areštuojamas dėl skolininko neįvykdytų finansinių įsipareigojimų. Jei skolininkas laiku nesumoka skolos, išieškojimas gali būti nukreiptas į skolininko turtą tik nesant galimybės sumokėti skolos piniginę išraiška. Tačiau turtas gali būti atimtas iš žmogaus pažeidusio įstatymus, ne tik dėl finansinių įsiskolinimų.

Asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką kartu su bausme, remiantis Baudžiamojo kodekso 67, 68 ir 72 straipsniais, gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės – uždraudimas naudotis specialia teise ir (ar) turto konfiskavimas.⁷⁴ Jei nuosprendžiu paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – turto konfiskavimas, nuosprendį paskelbęs teismas nuosprendžio nuorašą, konfiskuotino turto dokumentų nuorašus bei vykdomąjį raštą išsiunčia nuosprendžio vykdymo vietos antstoliui ir apie tai raštu praneša Teritorinei valstybinei mokesčių inspekcijai (toliau TVMI).⁷⁵

Taigi, turto konfiskavimo našta atitenka antstoliui. Bet nėra įstatymo normos tiesiai reglamentuojančios antstolio veiksmus iki turto perdavimo Valstybinei mokesčių inspekcijai (toliau VMI). Pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2003 sausio 7 d. nutartimi išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal Broniaus Butauto kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2002 m. gegužės 9 d. nuosprendžio. Už prekybą suklastotais banknotais, be laisvės atėmimo buvo paskirta 1000 Lt vertės jam priklausančio turto konfiskacija.⁷⁶ Analogiškoje, byloje, teismas A. Balsiui paskyrė konfiskaciją už 2000 Lt iš jam priklausančio turto.⁷⁷

Tokių pavyzdžių LAT praktikoje galima rasti nemažai. Įsigaliojęs teismo sprendimas patenka ant antstolio stalo. Sprendime nenurodyta, koks konkrečiai tai turėtų būti turtas. Taip pat neaišku, ka daryti, jei tokios vertės turto nuteistasis neturi. Pvz jis turi tik namą, kuriame yra menkaverčiai namų apyvokos daiktai, seni baldai ir tam tikra pinigų suma sąskaitoje. Ar tokiu atveju antstolis konfiskuos namą ir koks likimas laukia pinigų likusių po turto realizavimo? Reikia taip pat atsižvelgti, kad dažniausiai turto konfiskavimas skiriamas kartu su laisvės atėmimu. Tai trukdytų nuteistajam ginti savo teises.

⁷⁴ BK 42 str. 6d. // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741

⁷⁵ BPK 357 str 1 d // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341

⁷⁶ LAT nutartis 2003-01-07 baudžiamojoje byloje B. Butautas, Nr. 2K- 11/2003 Procesinio sprendimo kategorija – 2.1.2.1.12; 2.1.1.2.6; 2.1.1.3.3.5

⁷⁷ LAT nutartis 2002-10-08 baudžiamojoje byloje A. Balsys, Nr. 2K- 648/2002 Procesinio sprendimo kategorija – 2.1.2.1.12.

Turto konfiskavimas pagal BK 72 str. yra priverstinis neatlygintinas konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas kaltininką, jo bendrininką ar kitus asmenis, paėmimas valstybės nuosavybėn. Tame pačiame straipsnyje yra nurodytas baigtinis sąrašas daiktų, kurie gali būti konfiskuojami. Tai su nusikalstama veika susiję daiktai, bet teismas savo nuožiūra gali išvardinti tuos daiktus, arba parašyti jų vertę. Jeigu tokių daiktų neįmanoma surasti tokių daiktų iš nuteistojo priteisiama atitinkama pinigų suma, kurios nesumokėjęs geruojų skolininkas patenka į priverstinio skolos išieškojimo procedūrų taikymo mechanizmą. Atsižvelgiant į tai, kad skolininkas dažniausiai negauna oficialių pajamų, pinigų bankuose nelaiko išieškojimas gali būti nukreiptas į jo turtą.

Grįžtant prie nagrinėjamos temos, antstolio vaidmuo šioje situacijoje yra aiškesnis. Jis konfiskuoja nuteistojo turtą ir jį perduoda VMI realizavimui. VMI skelbia aukcioną ir parduoda turtą. Neaiški ir problematiška lieka tik kainos nustatymo problema. Jeigu teismas skiria konfiskuoti konkretų turtą, antstolis įvertina jį rinkos kainomis. Sudėtingesnė situacija jeigu turto, reikia konfiskuoti už tam tikrą pinigų sumą. Pakankamai sudėtinga, nenuskriaudžiant nei vienos vykdymo procese dalyvaujančios šalies apskaičiuoti kiek ir kokių daiktų antstolis turi konfiskuoti, atsižvelgiant į tai, kad turtas turi būti realizuojamas aukciono būdu.

VMI prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos nuostatuose yra nurodyta, kad ji koordinuoja ir kontroliuoja nustatytų konfiskuoto, bešeimininkio, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir sunaikinimo procedūrų laikymąsi TVMI.⁷⁸ Tuo tarpu Centrinio Mokesčio Administratoriaus (toliau CMA) organizuoja konfiskuoto, bešeimininkio, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto ir paimto turto bei lobių apskaitą, įkainojimą bei realizavimą,⁷⁹ o taip pat kontroliuoja konfiskuoto, bešeimininkio, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto ir paimto turto bei lobių perėmimą, apskaitą, įkainojimą, saugojimą, realizavimą bei grąžinimą.⁸⁰

Iš aukščiau išdėstyto galima padaryti išvadą, kad CMA organizuoja ir kontroliuoja konfiskuoto turto įkainojimą, bei realizavimą, o VMI prižiūri šių procedūrų laikymąsi. Akivaizdu, kad tokių bylų yra nedaug, todėl galbūt ir detaliasnis reglamentavimas nėra reikalingas. Kai yra aiškiai apibrėžtos kiekvieno teisės ir pareigos, nekyla didesnių problemų jomis besinaudojant. Svarbiausia šioje situacijoje, kad nebūtų pažeisti valstybės finansiniai ir nuteistojo turtiniai interesai.

⁷⁸ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos nuostatai 9.7// Valstybės žinios, 2004, Nr. 82-2966

⁷⁹ Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos - centrinio mokesčio administratoriaus nuostatai 7.4// Valstybės žinios, 1997, Nr. 87-2212

⁸⁰ Ten pat, 8.4

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Turto realizavimas vykdymo procese Lietuvos Respublikoje vykdomas kompetentingos institucijos išduoto vykdomojo dokumento pagrindu. Išnagrinėjus teisės teorijos literatūrą ir teisės norminius aktus daroma išvada, kad turto realizavimo institutas teisiniu aspektu yra nepakankamai išnagrinėtas ir reglamentuotas.
2. Išstudijavus LAT formuluojamą praktiką nustatyta, kad turto realizavimo praktikoje dažniausiai kyla problemos dėl areštuojamo turto įvertinimo (LAT CBS nr. 3K-3-8/2005), sutrumpėjusio apie varžytines paskelbimo termino (LAT CBS Nr. 3K-3-95/2004), dėl iš varžytinių realizuojamo turto už nepagrįstai mažą kainą (LAT CBS Nr. 3K-3-313/2005).
3. Ankstesnės redakcijos Sprendimų vykdymo instrukcijoje visas skyrius buvo skirtas turto realizavimui, detalizuojantis CPK reglamentuojamas turto realizavimą vykdymo procese liečiančias normas. Šiuo metu galiojančioje naujoje Sprendimų vykdymo instrukcijoje tokio detalaus reglamentavimo nėra. Antstoliai turi vadovautis CPK normomis, tačiau jame kai kurie turto realizavimo aspektai yra nustatyti tik bendrosiomis taisyklėmis. Siūlytina, kad naujoji Sprendimų vykdymo instrukcija jas detalizuotų.
4. Tiriamajame darbe nustatyta, kad Laikinosios apsaugos priemonės nėra atribotos nuo turto arešto, turto realizavimo procese. Užsitęsęs teismo procesui pasikeičia areštuoto turto kaina. Jeigu antstolis neperkainuoja laikinųjų apsaugos priemonių taikymo metu areštuoto turto, tai turto realizavimas, vykdant teismo sprendimą gali būti neefektyvus, arba gali būti pažeisti skolininko interesai. Įstatymo, įpareigojančio antstolį perkainuoti teismo areštuotą turtą, nėra. Jei turtas ir perkainuojamas, tai galutinai už šį veiksmą pakartotinai sumoka skolininkas. Siūlytina, kad areštuojant turtą, jis būtų įvertinamas preliminariai. Tikrąjį įvertinimą reikėtų skirti prieš pat turto realizavimą, siekiant realizuoti turtą realia tuo metu egzistuojančią rinkos kainą.
5. Remiantis kitų šalių patirtimi, manoma, kad būtų tikslinga dirbančiam skolininkui suteikti terminuotą paskolą skolai grąžinti, o skolininkui suteikti galimybę pratęsti skolos gražinimo laiką, taip išvengiant priverstinio jo turto realizavimo.
6. Išanalizavus antstolio praktinio darbo ypatumus išsiaiškinta, kad yra nelygios skolininko ir išieškotojo galimybės išsikviečiant turto vertinimo ekspertą, bei neišspręstas pakartotinas nepriklausomo eksperto turto įvertinimo klausimas. Siekiant suvienodinti suinteresuotų šalių teises, reikia atkreipti dėmesį į eksperto išsikvietimo procedūros supaprastinimą skolininkui prašant.

7. Siekiant operatyviau išspręsti su realizuojamu turtu susijusias vykdomąsias bylas, būtina atkreipti dėmesį į realizuojamo turto pirkėjų paiešką. Taip pat būtina patikslinti asmenų, neturinčių teisės dalyvauti varžytinėse sąrašą, nes šiuo metu pagal CK sutuoktinis nepatenka į jame reglamentuotą artimojo giminaičio sąvoką. Todėl, siūlytina, prie CPK 709 str. pridėti frazę „*ir šių asmenų sutuoktiniai*“. Aukščiau minėto straipsnio nuostatos turėtų būti išdėstytos sekančiai: „Varžytinėse neturi teisės dalyvauti teisėjai, antstoliai, antstolių kontorų darbuotojai, šiame straipsnyje išvardytų asmenų artimieji giminaičiai *ir šių asmenų sutuoktiniai*“.
8. Remiantis darbe išnagrinėta medžiaga teigiama, kad turėtų būti nepažeidžiama skolininko teisė, nurodant išvaržomo turto eilės tvarką, nes ji šiuo metu yra pažeidžiama, jeigu varžytinės skelbiamos kiekvienam parduodamam objektui atskiras. Siūlytina papildyti CPK 715 straipsnį 2 dalimi ir ją išdėstyti sekančiai:
 2. „Jeigu vieno vykdomojo rašto pagrindu areštuotas turtas yra parduodamas atskirų varžytinių metu, skolininkas turi teisę iki viešojo varžytinių paskelbimo raštu nurodyti, varžytinėse siūlomų realizuoti daiktų pardavimo eiliškumo tvarką. Antstolis šio skolininko nurodymo privalo laikytis.“
9. Išstudijavus Akcinių bendrovių įstatymą nustatyta, šis Įstatymas numato akcininkams pirmumo teisę perkant akcijas, tačiau realizuojant akcijos priverstine tvarka, akcininkai tokios privilegijos, įsigyti akcijas pirmumo teise, netenka.
10. Išstudijavus galiojančius įstatymus nustatyta, kad Lietuvos centriniame vertybinių popierių depozitoriume privaloma tvarka registruojami tik AB akcininkai, o UAB akcininkai viešajame registre neregistruojami. Siūloma, kad skolininkui, turinčiam UAB akcijų ir vengiančiam nukreipti į jas išieškojimą, bei slepiančiam nuosavybės teisės į akcijas buvimo faktą, numatyti atitinkamas sankcijas, pvz. akcijų konfiskavimą valstybės naudai.
11. Nustatyta, kad pagal galiojančius įstatymus, retai gendantis, greitai galintis prarasti savo prekinę vertę ar mažą paklausą turintis turtas yra parduodamas per prekybos įmones, besiverčiančias tokio turto prekyba ar perdirbimu. Remiantis antstolių apklausos duomenimis, toks turtas yra nenoriai areštuojamas dėl neaiškaus turto realizavimo reglamentavimo ir didelės pardavimo rizikos.
12. Analizuojant CMA ir VMI nuostatus nustatyta, kad CMA organizuoja ir kontroliuoja konfiskuoto turto įkainojimą, bei realizavimą, o VMI prižiūri šių procedūrų laikymąsi. Nustatyta, kad tokių bylų yra nedaug, todėl detalesnis reglamentavimas nėra reikalingas. Kai yra aiškiai apibrėžtos realizavimą įgyvendinančių institucijų teisės ir pareigos, nekyla didesnių problemų jomis besinaudojant.

SANTRAUKA

Teismo sprendimų vykdymas yra baigiamoji civilinio proceso stadija, kurios metu siekiama įvykdyti teismo sprendimą, o isieskotojas ir skolininkas realiai patiria teisinį ir materialinį teismo sprendimo poveikį. Vykdamas teismo sprendimus, svarbu griežtai laikytis įstatymo nustatytos priverstinės teismo sprendimų vykdymo tvarkos, kad nebūtų pažeidžiamos išieskotojo, skolininko bei trečiųjų asmenų teisės ir teisėti interesai.

2003 m. sausio 1d. įsigaliojo naujieji vykdymo procesą reglamentuojantys įstatymai. Šiandien jau galime daryti pirmas išvadas, dėl naujos antstolių darbu reglamentuojančios tvarkos.

Darbe aptariami turto realizavimo būdai ir aktualiausios jų taikymo problemos. Populiariausiu turto realizavimo vykdymo procese būdu yra turto pardavimas iš varžytiniu. Kiti būdai, kaip parodė autorės atliktas tyrimas yra praktiskai nenaudojami.

SUMMARY

The implementation of court judgements is the final stage of civil procedure during which a court judgment comes into force. Further a plaintiff as well as a debtor faces juridical and real actions concerning the property. The implementation of court judgements requires following the order accurately. Lawful concerns and rights of a plaintiff, a debtor and a third person mustn't be violated.

New laws that regulate the enforcement of judgments came into force in 1 January 2003. The first inferences maybe drawn today concerning the new order that regulates bailiff actions.

The main issue discussed in this research is the ways of the realization of property and the problems arising in the process of realization. It is considered that the most popular means of realization of property is bidding in an auction. The other means, as it was demonstrated in this research, are not used in the real life.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

NORMINIAI AKTAI

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. V., 1996.
2. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr.36-1340
3. civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74.
4. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741
5. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341
Valstybės žinios. 2002, Nr. 46 (atitaisymas)
6. Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3084
7. Lenkijos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 2001.98.1071 // <http://europoland.republika.pl/kpc.htm> Prisijungimo laikas 2005 lapkritis
8. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.
9. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=267065&Condition2=>
10. Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 53-2042
11. Lietuvos Respublikos Vertybinių popierių viešosios apyvartos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 16-412.
12. Lietuvos Respublikos turto arešto aktų registro įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 101-2897.
13. Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 52-1672.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas "Dėl teismo antstolių institucinės reformos metmenų patvirtinimo"//Valstybės žinios, 1999, Nr.114-3306.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas "Dėl turto vertinimo metodikos"// Valstybės žinios. 1996, Nr. 16-426.
16. Lietuvos Respublikos" Dėl vekselių naudojimo taisyklių patvirtinimo" // Valstybės žinios. 1999, Nr. 78-2322.
17. Civilinės teisenos įstatymas su visais pakeitimais ir papildymais su Vyr. Tribunolo bei rusų senato aiškinimais/Sudarytojas Č. Butkys. – K. 1938.
18. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 432, "Sprendimų vykdymo instrukcija" // Valstybės žinios. 2003, Nr 3 - 82

19. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Nr. 1R-352 2005 m. spalio 27 d.,
Sprendimų vykdymo instrukcija // <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=265010&Condition2=>
20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, Dėl turto vertinimo metodikos, 1996 m. vasario 14 d. Nr. 244 //1999, Nr.106-3081
21. Akcinės bendrovės “Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas”, įstatai // <http://www.csdl.lt/lt/data/teise/cd/istatai040427.doc>)
22. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos nuostatai 9.7// Valstybės žinios,2004, Nr. 82-2966
23. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos - centrinio mokesčio administratoriaus nuostatai 7.4// Valstybės žinios,1997, Nr. 87-2212
24. Žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 23 d. įsakymas Nr. 515 “Dėl verčių žemėlapių sudarymo taisyklių patvirtinimo”
25. 2004 m. sausio 27 d. įsakymas Nr. 3D-25 “Dėl žemės ūkio ministro 2002 m. gruodžio 23 d. įsakymo Nr. 515 pakeitimo”.

TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI IR SUTARTYS

26. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Roma,1950 m. lapkričio 4d.
27. Vienos konvencija dėl diplomatinio santykiu. Viena, 1961.
28. 1965 m. konvencija dėl teisminiu ir neteisminiu dokumentu civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo užsienyje. Haga, 1965 m. lapkričio 15 d.
29. Briuselio konvencija dėl teismu sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose jurisdikcijos ir vykdymo. Briuselis, 1968 m. rugsėjo 21 d. // <http://europa.eu.int>.
30. Loganos konvencija dėl teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose jurisdikcijos ir vykdymo. Lugana, 1988 m. rugsėjo 16 d.// <http://europa.eu.int>.
31. Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykiu. Talinas, 1992 m. lapkričio 11 d.
32. Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. Kišiniovas, 1993 m. vasario 9 d.
33. S. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykiu civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose, Varšuva, 1993 m. sausio 26d.

34. Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. Vilnius, 1992 m. spalio 20 d.
35. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. Vilnius, 1993 m. liepos 7 d.
36. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose. Vilnius, 1992 m. liepos 1 d.

TEISMŲ PRAKTIKA

37. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. Rugsėjo 24 d. Nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 476 straipsnio trečios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”//Valstybės žinios 1998 m. Rugsėjo 30 d. Nr 85, 2382.
38. Lietuvos Aukščiausio Teismo Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 17 "Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje, nagrinėjant skurdus dėl teismo antstolių veiksmų, atliktų vykdant turto varžytines, taip pat nagrinėjant civilines bylas dėl turto pardavimo iš (be) varžytynių aktų arba turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais. // Teismų praktika, 1999 Nr. IV
39. Apruobota Lietuvos Aukščiausio Teismo Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 17 teismų praktikos, nagrinėjant skundus dėl teismo antstolių veiksmų, atliktų vykdant turto varžytines, taip pat nagrinėjant civilines bylas dėl turto pardavimo iš (be) varžytynių aktų arba turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais, apibendrinimo apžvalga // Teismų praktika, 1999 Nr. IV
40. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo nutartis administracinėje byloje Nr. Ii-4-05 Procesinio sprendimo kategorija 17.1
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo konsultacijos teismams
[//http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=26243](http://ovada.tic.lt/lat/nutartis.aspx?id=26243)
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje A. Kozlovas v. A. Adomaitienė, Nr. 3K-3-313/2005, Procesinio sprendimo kategorija 129.19.4
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. Spalio 25 d. nutartis c.b. O. Kalnikienė v. antstolis A. Bložė, Nr. 3K-3-565/2004, Procesinio sprendimo kategorija 120.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 7 d. nutartis c.b. R.Strončikas v. Klaipėdos apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, v. antstolė Asta Rimaitė Žičkuvienė, Nr. 3K-3-8/2005, Procesinio sprendimo kategorija 120.

45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 2003-01-07 baudžiamojoje byloje B. Butautas, Nr. 2K- 11/2003 Procesinio sprendimo kategorija –2.1.2.1.12; 2.1.1.2.6; 2.1.1.3.3.5
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 2002-10-08 baudžiamojoje byloje A. Balsys, Nr. 2K-648/2002 Procesinio sprendimo kategorija –2.1.2.1.12.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-1379/2002m.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 7 d. nutartis c.b. Nr. 3K-3-373/2005
A.Misevičienė v. Panevėžio AVA, Procesinio sprendimo kategorija
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005-10-17 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-484/2005,
V.Nižegorodovas v. Antstolis A.Zinkevičius, Procesinio sprendimo kategorija 129.19.2
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004-02-09 nutartis civilinėje byloje V.Jasukaitytė v.
V.Karpenko Nr. 3K-3-95/2004
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 2005-09-07 civilinėje byloje A.Kašnikov v. Antstolis
Irmantas Gaidelis, Nr 3K-3-382/2005, Procesinio sprendimo kategorija 129.19.4

SPECIALIOJI LITERATŪRA

52. Bložė A. Turto arešto taktika //Justitia, 2001 Nr. 2.
53. Interviu su Antstolių rūmų valdytoja Asta Karužienė/Juristas 2005. Nr. 10
54. Kalverš R. Teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymas, V., 2002.
55. Mayers J., Psichologija, V. 2000
56. Mikelėnas V. Civilinis Procesas, 1 dalis. V., 1997.
57. Mikelėnas V. Civilinis Procesas. 2 dalis. V., 1997.
58. Mikeliėnienė D., Mikelėnas V. Teismo procesas: tesės aiškinimo ir taikymo aspektai. –
Vilnius: Justitia 1999
59. Mačys V. Civilinio proceso paskaitos. -Kaunas, 1924.
60. Naujojo Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso apžvalga.- Vilnius: Lietuvos
teisėjų mokymo centras, 2002.
61. Rekertienė E. Europos žmogaus teisių teismo sprendimai, 1 dalis V. 2000.
62. Stunguryš V., Lepeškaitė A. Sprendimo vykdymo ir teismo antstolių kontorų
institucinės reformos prielaidos // Justitia, 1999, Nr. 4.
63. Valančius V., Višinskis V. Teismo sprendimų vykdymas - reikšminga civilinio proceso stadija
// Justitia. 1998. Nr.4.

64. Višinskis V. Išieškojimo iš fizinių asmenų problemos // Jurisprudencija, 1999, Nr. 14(6).
65. Višinskis V., Valančius V. Teismo sprendimų vykdymas – reikšminga civilinio proceso stadija//Justicija, 1998, Nr. 4.
66. Višinskis V. Turto pardavimo iš varžytinių problemos // Jurisprudencija, 1999, Nr. 13(5).
67. Višinskis V. Varžytinių rezultatų skundimo problemos//Justitia, 1999 Nr. 5-6.
68. Višinskis V., Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos: dr.disert. soc.mokslai: teisė (01 S) / LTU. -Vilnius., 1999.
69. V. Višinskis, Kai kurios turto realizavimo vykdymo procese problemos //Straipsnis nepublikuotas

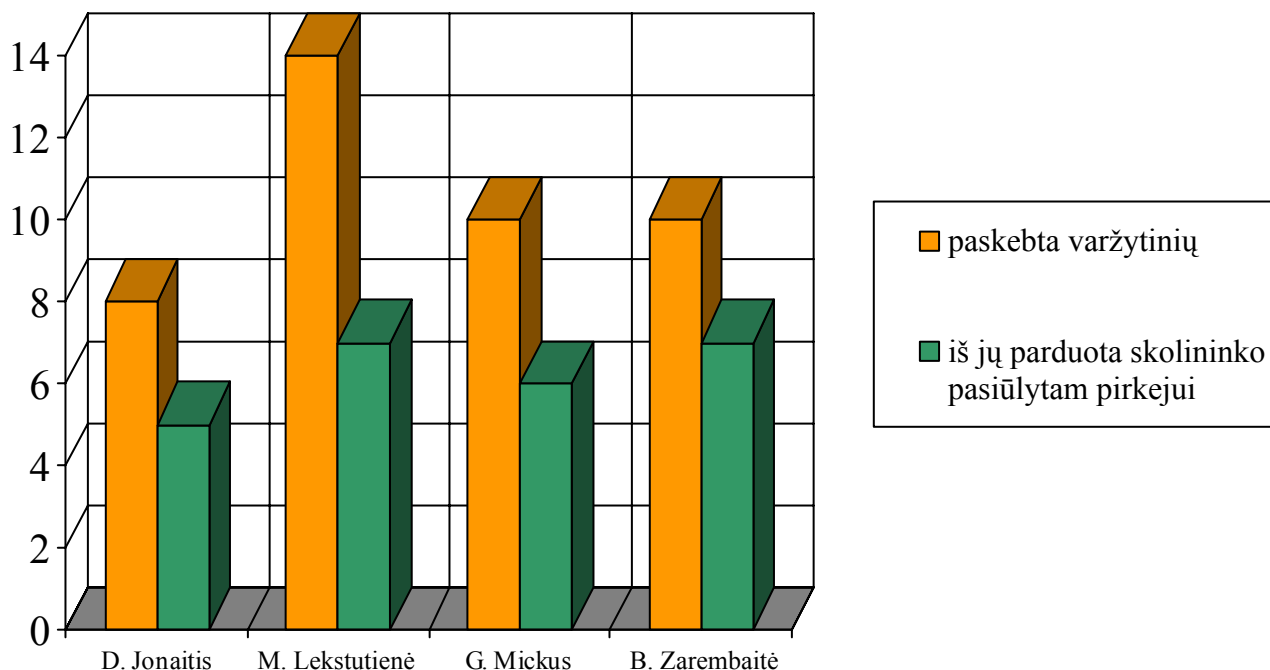
INTERNETINIAI ŠALTINIAI

70. Antstolių tinklapis // <http://www.antstoliai.lt/> prisijungimo laikas: 2005 m rugsėjis
71. Beveik dešimtadalis Lietuvos gyventojų yra buvę skolininkais// www.aruodas.lt/post_print.php?id=574. Prisijungimo laikas: 2005m birželis
72. Instrukcija privertė antstolius pasitempti // <http://www.litlex.lt/portal/start.asp?Tema=1&str=14906> prisijungimo laikas : 2005m gruodis
73. Teisinės pagalbos tinklapis // <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?Tema=1&str=10143> prisijungimo laikas: 2005 m rugsėjis
74. Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo tinklapis // <http://www.csd.lt/lt/index.php> prisijungimo laikas : 2005m rugsėjis
75. Lietuvos Respublikos Seimo tinklapis // www.lrs.lt prisijungimo laikas : 2005m rugsėjis
76. TM, Varžytinės // <http://www.antstoliai.lt/?act=news&id=348> prisijungimo laikas : 2005m gegužė
77. VMI oficialus tinklapis www.vmi.lt prisijungimo laikas : 2005m rugsėjis
78. VMI išaiškinimas “Dėl antstolių areštuoto ir realizuoto įmonių turto apmokestinimo” // <http://comments.vmi.lt/pdbw.nsf/0/36b813a6e2049cdfc2256e040049956a?OpenDocument> prisijungimo laikas : 2005m lapkritis
79. Žmogaus teisių stebėjimo instituto tinklapis http://www.hrmi.lt/admin/Editor/assets/antstoliu%20tyrimas_santrauka.doc, prisijungimo laikas : 2005m rugsėjis

Priedas Nr 1

Trakų ir Kaišiadorių apylinkės teismų teritorijas aptarnaujančių antstolių apklausos rezultatai

1 Diagrama Trakų ir Kaišiadorių apylinkės teismų teritorijas aptarnaujančių antstolių kontorose paskelbtų varžytinių ir iš jų parduoto turto skolininko pasiūlytam pirkėjui santykis

2 Diagrama Trakų ir Kaišiadorių apylinkės teismų teritorijas aptarnaujančių antstolių turto realizavimo būdų suvestinė

